

Intermezzo

Er wordt geroepen.

– Hoe hoe – weg met de directeur – weg met de metaliziese regisseur! –

Het publiek wordt beslist oproerig. Het anders zo grootmoedige publiek. Maar ook de grootmoedigheid van een publiek is beperkt. Het publiek heft een begin en een einde. En ergo ook alles wat een eigenschap is van dit publiek. Zijn grootmoedigheid b.v. Het publiek is geen incommensurabele grootte als de directeur zelf. God de Vader kan niet oproerig worden. Hij is oproerig. Maar omdat hij steeds oproerig is geweest en het steeds zal zijn, is hij ook niet oproerig. Hij is ook het tegendeel van oproerig. Zie scholastiek.

Een pracht van een sireenfluit is een man in redingote. Vakkunde. Zeker een parlementslid. De vrouw van een predikant eet eukalyp-tusbonbons, een bezigheid die zij van tijd tot tijd onderbreekt om in bezwijming te vallen. Studenten roepen: "Voor Keizer, God en Vaderland." Een O-Wer: "MIJN geld terug. Ik wil niet bedrogen worden voor mijn senten. Geef mij naaktdansen of ik ga naar huis." De kunstenaars zijn rustiger. Bedrogen worden zij altijd. Waarom elders gaan. Zij blijven net zoo goed in het Panoptikum van God de Vader, alwaar zij reeds hebben betaald. "Hoe dwaas zo'n publiek; alsof men in een Panoptikum ging om niet te worden bedrogen." Met klem antwoorden de studenten: "Aktie, mens bevrijd je zelf!" Het parlamentslid zegt: "het woord is aan onze jeugd." De vrouw van de predikant knikt toestemmend en eet eukalyp-tus, om daarna weer in bezwijming te vallen.

– De pauze is veel te lang, meent de O-Wer.

Intermission

Shouts.

"Boo...boo...down with the manager...down with the metaphysical stage manager...!"

The audience is, decidedly, becoming disorderly. The audience, usually so generous. But there are limits even to the generosity of an audience. The audience has a beginning and an end. Thus, every characteristic of an audience has a beginning and an end, too. Its generosity, for instance. Unlike the manager, the audience is not an immeasurable quantity. God the Father cannot become disorderly. He is disorderly. But because he has always been like that and will be so forever, he is also not disorderly. He is the opposite of disorderly. See scholasticism.

Someone is blowing a whistle, and very well too. A man in a raincoat. A professional. Must be a member of parliament. The wife of a clergyman munches eucalyptus candy, an activity she occasionally interrupts in order to faint. Students shout: "For Emperor, God, and Fatherland." A war profiteer:⁵ "MY money back! You won't cheat ME, I've already paid. Give me nude dancers or I'm going home!" The artists are quieter. They are used to being cheated. Useless to go elsewhere. Since they have already paid, they may just as well stay here, in God the Father's wax museum theater.⁶ "So stupid, such an audience: going to a wax museum show expecting not to be cheated!" Emphatic student response: "Action! Man: Liberate Yourself!" The member of parliament says, "Let's hear from our Youth now." The clergyman's wife nods in consent and munches eucalyptus, only to faint again.

- Jawel, al de artiesten zijn dood.
- Is dat een manier van spelen. Elk bedrijf eindigt met een of meer doden.
- Puurste aftruggelarij.
- Lafaard, gilt de vrouw van de predikant.
- Madame heeft gelijk.
- Gelijk heeft ze. Ons geld terug.

Een algemene kreet: Ons geld terug! – Eén ogenblik valt het orkaan. Een heer met hoornbril zegt: “alhoewel ik uw edelachtbare verontwaardiging begrijp, reken ik het mij toch tot plicht te doen opmerken dat het hier vertoonde stuk, van psychoanalyties standpunt betracht, zeker niet van alle belang is ontbloot.”

De kunstrecensent Johan Kalven (1) antwoordt in name van het publiek: “Wat, niet

(1) Spijts naarstig onderzoek is het de schrijver dezins niet gelukt tot de etimologische oorsprong van deze naam op te klimmen. Misschien een dwaze vernederlandsing van de eigenaam “Calvin.” Ofwel eenvoudig het meervoud van het zelfstandig naamwoord: Kalf. In elk geval het probleem blijft staan in zijn onopgeloste zuiverheid.

onbelangrijk! u hebt een triestige driestheid, mijnheer, sta mij toe het u te verzekeren en nogmaals te herhalen dat u een triestige driestheid bezit. Ik zeg u, – en ik weet wat ik zeg, want ik ben kunstrecensent, – het hier vertoonde stuk bezit niet de minste artistieke waarde. Wat zeg ik: het stuk? zelfs is er van een stuk niet eens sprake. Neem b.v.

“This intermission is lasting much too long,” says the war profiteer.

“Yes, all the artists are dead.”

“What kind of play-acting is this anyway? Every act ends with a corpse, or several.”

“A scandalous swindle.”

“Coward,” shrieks the clergyman’s wife.

“Madame is right.”

“Right she is. Money back!”

A general outcry: “Money back!”

When the storm momentarily abates, a gentleman wearing horn-rimmed spectacles says, “Although I understand your honorable indignation, I feel nevertheless obliged to point out that the play we are watching is certainly not entirely pointless from a psychoanalytical point of view.”

John Calven, the art critic, answers on behalf of the audience. (In spite of assiduous research, the present author has not been able to get at the etymological origin of this surname. Perhaps it is a silly Dutchification of the surname “Calvin.” Maybe it is simply the plural of the noun “calf.” At any rate, the problem still stands, simple, undecided.) “What? Not entirely pointless? Sir, what shameless impudence! Let me tell you, let me repeat, sir, what shameless impudence! Let me tell you—and I know what I’m saying because I’m an art critic—that the play we’re watching here has nothing to do with art. Did I say, play? Why, this isn’t even a play. No! Have a look at *The Merchant of Venice*, or

"De Koopman van Venetië," "Hamlet" of dit lijne "Mademoiselle de la Seiglière" eens ter hand, mijnheer, en studeer deze dingen eens flink door, dan zult u misschien beginnen te begrijpen wat kunst is. Verstaat u, mijnheer. Trouwens ik heb over dit thema een boek geschreven: "Over Sandeau, Shakespeare en het Theater" heet het en het is spotgoedkoop. Studeer of zwijg."

Bravogetoep geeft hem nieuwe moed, zodat hij betoont: "een stuk zonder samenhang. Alles blote fantasie. Als de auteur zich niet meer kan redden, komt hij met een nieuwe fantasie of laat de held sterven. Is dat kunst? Kunst is de helden zolang mogelijk te laten leven. Ja, ter wille van het contrast hem de dood nabij brengen, doch hem desniettemin te redden. Zulk stuk zou beantwoorden aan het gezonde levensoptimisme. Overigens welke idee een theater met een panoptikum te verenigen. Een theater is geen panoptikum, mijnheer. Een theater is kunst en een panoptikum is jaarmarktklarie."

Een ander kunstkritieker, de heer André Voet, dient van wederwoord: neen, dit laatste is niet helemaal juist. Hij vindt veeleer de versmelting van panoptikum en toneel een gelukkige idee. Dat moet gezegd. Maar de idee werd in het spel niet gerealiseerd. Hij zal er een artikel over schrijven. Let er op, mensen, hij zal er een artikel over schrijven.

Vol begeestering blikte *la toujours jeune* Me Agricola Painperdu hem –de heer André Voet, in de ogen, heel diep, diep en diep. De heer André Voet vangt ik-heb-hem de blik op. Me Agricola zegt: "ik zal zo een stuk schrijven." De beide critiekers bazuinen- lof. "Het stuk is eenvoudig meesterlik" meent de auteur van het spotgoedkope boek. Maar de heer Voet

Hamlet, or the fine *Mademoiselle de la Seiglière*⁷, sir, give these works some serious consideration, and then perhaps you might begin to understand what art is all about. Do you hear me, sir? Actually, I've published a book on this subject. *Sandeau, Shakespeare and the Theater*, that's the title of my book. Very reasonably priced, too. So study or shut up."

Many encouraging bravos, and Calven continues, "a play without coherence. Just plain fantasy. Any time the author can't extricate himself any more, he devises another stupid plot twist, or else his hero drops dead. Is that art? Art is to let your hero live as long as possible. Sure, for the sake of contrast, let him almost die, but save him in the nick of time! Such a play would offer a healthy, optimistic view of life. Besides, what an idea to combine a theater and a wax museum. A theater is not a wax museum, sir. A theater is Art and a wax museum is tomfoolery for country fairs."

Another art critic, Mr. André Foot, retorts: no, that is not entirely correct. He considers the melting together of theater and wax museum a happy inspiration. Don't you think so? But the idea is not realized in this play. He will write an article about it. Take note, people, he will write an article about it!

Ecstatic, Mlle Agricola Painperdu, *la toujours jeune*,⁸ gazes deeply, deeply, very deeply, into André Foot's eyes. Mr. André Foot catches her gaze, gotcha. Mlle Agricola says: "I will write such a play." Both critics erupt in praise. "Quite simply a masterpiece!" says the author of the very reasonably priced book. But Mr. Foot puts it more elegantly: "*C'est à ravir!*"⁹

vindt een fijnere noot. C'est à ravir. Der kunstcritiekers epiese lofduel. Troef tegen troef. Een superlatief. Geef mij een superlatief. Een koninkrijk voor een superlatief.

– Hoe, hoe, weg met de directeur, weg met de metafiziese regisseur. – De heer met de sireen blaast in zijn redingote. Nee anders om. De redingote blaast in de heer met de sireen. De sireen blaast in de heer met de redingote. De heer met de redingote blaast in de sireen. Zo. Sireen blazen is niet zo gemakkelijk. Neen, schrijven is niet zo gemakkelijk. Studenten: voor Keizer, God en Vaderland.

Een heer in de loge van de censuur is erg bleek. Concentratie. Dan platst de bom: "God de Vader is een jood! Joden zijn parasieten die op het gezonde lichaam van het germanedom, van het romanedom en van al de andere dommen leven. Weg met de joden! Morgen grote antisemitiese meeting. Allen op post."

– Hoera, hoe, hoera, hoe, hoera, hoe – afwisselend geroep van instemming met de gloedvolle rede van de logeheer en van afkeuring aan het adres van de semitiese direktie.

Een soldaat van het Leger des Heils: zoek niet de genoegens van deze Wae-reld. Wie een theater bezoekt is een verloren mens. Iedereen moet het lied van het Leger des heils kopen en kennen.

– Leger des Heils,
Gij heilig leger,
Heilige scharen,
gij scharen des Heils;
wassende aren,
wij wassen de haren, enz. -

Telepathie. Ook al. De heer met de sireen en

"The Art Critics' Laudatory Duel," an epic poem. Trumps against trumps. A superlative. Give me a superlative. My kingdom for a superlative.

"Boo...boo...Down with the manager...down with the metaphysical stage manager." The gentleman with the whistle blows his raincoat. No, vice versa. The raincoat blows the gentleman with the whistle. The whistle blows the gentleman with the raincoat. The gentleman with the raincoat blows the whistle. There we are. Blowing a whistle is not so easy. I mean, writing is not so easy. Students: "For Emperor, God, and Fatherland."

A gentleman in the censors' box is very pale. Concentration. Then the bomb bursts: "God the Father is a Jew! Jews are parasites living on the healthy bodies of Germanics, Romanics and all other maniacs. Down with the Jews! Tomorrow! Huge anti-Semitic rally! We Want You!"

"Hooray...boo...hooray...boo...hooray...boo..." Applause for the glowing speech of the gentleman in the box alternates with hostile yells at the Semitic management.

A Salvation Army soldier: "Pursue not the pleasures of this wor-hor-hor-horld. He who enters a theater is lost forever. Everyone must buy the Salvation Army hymn and learn it.

"Ye Army of Salvation,
Ye Holy army,
Ye Holy musketeers,
Ye Champions of salvation,
Ye growing ears,
We wash our ears, etc."

Telepathy. That, too. The gentleman with the whistle and the gentleman in the censors' box

de censuurlogeheer schreeuwen in koor: wij eisen uitleg van de direktie.

Dit is een verstandig woord. Nu gaat het door de zaal: de direktie, de direktie, de direktie.

Plots verdwijnt het gordijn, tempo : als verduwen het in de ingewanden van de aarde. Effektvol. Allen zwijgen. Enkel de heilsoldaat moet worden genuilband. Op het toneel liggen al de gevallen Panoptikumhelden. Een student in de filosofie denkt na: zijn dit nu feitelijk poppen die als mensen, of mensen die als poppen uitzien. Eigenschappen onvoldoende, want subjektieve parafrase. Geen zinsbedrog, maar valse konkluzie van het oordeel. Aldus poppen of mensen? Kon ik slechts een pakje Bergson-intuïtie kopen dan kwam ik gemakkelijk over dit kennisparadoks. – Zijn denken dwaalt verder getrouw aan de leuze dat het denken daar is om te dwalen. Eindelijk sticht hij met een al-chimist, dewelke beweert de de-intuïtie-wekkende samenstelling te hebben ontdekt, een firma ter exploitatie van deze ontdekking. Monsterwinsten. Iedereen kan intuïtie gebruiken: de koopman, de vrijer, de pastoor. Hoe hoger men klimt des te noodzakelijker intuïtie. Een bisschop zonder intuïtie is maar fletse deesem. En de paus heeft de intuïtie principiële nodig in zijn branche. Zelfs de zwarte magiër en de succubus kunnen ze gebruiken, want zij zijn ook niet al-intuïtief. De alchimist socius is feitelijk een souteneur die doodgewoon cocaïne verkoopt. Maar dat weet de stud. phil. niet. Dat weet de schrijver dezes uit louter empirische ervaring.

De directeur die zich God de Vader noemt en van Rome een eenzelveigheidsbewijs op die naam heeft bekomen, staat te midden de gevallen panoptikumhelden. Hij is in sport-

shout in unison: "we want an explanation from the management."

Now, this is a sensible request. It spreads throughout the house: the management, the management, the management.

All of a sudden the curtain flies up, with lightning speed, as if sucked into space. Great effect. General silence. Only the Salvation Army soldier has to be muzzled. On stage lie the fallen heroes of the wax museum theater. A philosophy undergraduate reflects, "actually, are they puppets who look like humans or humans who look like puppets? Insufficient characteristics due to subjective paraphrasing. Not a mirage but a false conclusion of our judgment. Ergo: puppets or humans? If I could buy an ounce of Bergson's intuition I'd quickly resolve this hermeneutic paradox."¹⁰ His thoughts wander, confirming the motto that thought exists for the purpose of wandering. Together with an alchemist who claims to have discovered a compound which will cause intuition, he starts a company to market it. Huge profits. Everybody can use some intuition: businessman, lover, priest. The higher one's station in life the more one needs it. A bishop without intuition is just an empty egg. And how could the pope run his business without it? The same holds for succubi and black magicians: their intuition is not perfect either. To be honest, the alchemist is nothing but a pimp who deals in cocaine. The philosophy undergraduate is not aware of this. The present writer is, through empirical experience.

The manager who calls himself God the Father and to whom Rome has issued an I.D. with that name stands amid the fallen heroes of the wax museum. Dressed in sportswear,

kostuum en houdt een karwats in de linkerhand. Hij schopt de gevallen panoptikumhelden als daar zijn : nr. 200, de demi-mondaine uit de tragedie van Breeske, Notaris Telleke bijna onherkenbaar, de niet voorname heer, – op een hoop. Hij geeft de atupaalse dichter, die in een kevie zit, te drinken goed-friswater en neemt zelf een slok soda-whisky. Hij groet beleefd en begint, heimelijk monkelend als een joviaal causeur: Geacht publiek, Dames en Heren. Het publiek keurt dit bonniment-begin goed.

– Mijn hulp-regisseur kwam mij in mijn logebericht brengen dat het publiek duidelijk herkenbaar ongeduld manifesteerde. Alhoewel ik aanneem dat het wel niet zo'n vaartje genomen heeft, moet ik toch bekennen dat ik het onaangenaam vind op deze wijze te worden gestoord. U kunt toch wel begrijpen, geacht publiek, dat ik wat anders heb te doen dan wel mij met het stillen van uw ongeduld onledig te houden. Daarbij: u zult zelf begrijpen dat dit juist een ondankbare opdracht is. Want het is juist de essentiële eigenschap van het publiek dat het ongeduldig wordt. Ik hoop dat de critiekers mij hier zullen ondersteunen. (Terughoudende goedkeuring van de critiekers: jawel, maar...) Van een publiek is slechts een eigenschap zo niet bewezen, dan toch door alle ervaring gekonstateerd,: namelijk dat het ongeduldig is.

De heer J.-K. Huysmans springt op: dat is ongerijmde kletspraat. Kijk eens, de mid-deneeuwen. Lees de misteriespelen. Zij duerden niet 3 uur, maar vaak veertien dagen. Toen bleven de mensen goddank, – goddank? jawel goddank, enkel met een ander aksent gezegd als dat van onze kruidenierspapen, – verschoond van onze ontdekkingen. Zij leefden hun zuiver leven tussen de polen van

he holds a whip in his left hand. He kicks the fallen heroes, such as No. 200, the demi-mondaine of Breeske's tragedy, an almost unrecognizable Notary Telleke, and the unimportant gentleman,¹¹ into a heap. He gives the poet from Atupal¹² (who is locked up in a birdcage) some good fresh drinking water and pours himself a scotch and soda. A polite greeting and he begins, chuckling furtively like a genial conversationalist: "Dear audience, ladies and gentlemen." The audience responds favorably to this fairground address.

"My assistant manager came up to my box to inform me that the audience has been manifesting unmistakable signs of impatience. Although I presume that things haven't exactly gone as far as that, I feel bound to confess that I consider such a disturbance highly disagreeable. Surely you understand, dear audience, that I have better things to do than waste my time dealing with your impatience. Moreover, you also understand that dealing with it is an unrewarding task. For the most characteristic feature of an audience is precisely its impatience. I hope that the critics agree with me on this." (Reserved approval: "sure, but...") "Only one characteristic of an audience has been, if not actually proven, then at least experimentally observed many times: namely, that it is impatient."

Mr. J.-K. Huysmans¹³ jumps to his feet: "Sheer nonsense. The Middle Ages, for example. Read the mystery plays. These didn't last just three hours but often went on for two weeks. In those days, people, thank God - thank God? Yes indeed, thank God, but with another accent than that of our own greengrocer-priests - were spared our modern inventions. Those people led their pure lives between the extremes of God and the devil."

God en duivel.

—Ik verenig de beide polen in één persoon, zegt de directeur.

—Nee, u is slechts kontrebandenaar, mijnheer, u is iemand met een eenzelveigheidsbewijs. In de middeleeuwen...

De vrijdenkers van de loge “de ster uit de Molukken” slaan de heer J.-K. Huysmans met hun truwelen op het hoofd. Er wordt geroepen : weg met de achteruitkruipers! Vive le café du Progrès! Antwerpen Boven! Brood voor de middenstand! Vive Boulanger! Priez pour le pauvre Gaspard! Vive Mercier! Durchhalten! Jazz!! Sancta Caecilia, spes unica!

God de Vader wacht. Kalm en bedaard. Hij heeft sterker dingen gezien. De Panama-krach. Het volk bestormt zijn banken. Ook zulke volkswoeu is ras geluwd. Eindelijk repliceert hij, waardig :

— De heer J.-K. Huysmans kon nu eindelijk toch een einde maken aan zijn misties pot-pourri. Hij houdt geen rekening met de tijd. Hij leert niets van de tijd. Hij is, ik kan het niet anders uitdrukken, een geperfekteerd domoor. (Goedkeuring bij de logebroeders en de moderne kunstkritiekers). Dat hij in zijn boeken over de middeleeuwen schrijft en dit met de grootste lof, kan ik begrijpen. Dat is zijn vak. De middeleeuwen zijn hem een goed ontginningsveld geweest. Alors, qu'est-ce-qu'il veut. Hij verdient zijn kost. Zijn boeken worden op vele duizende gedrukt. Dank de algemene belangstelling voor incubaat en succubaat. Ik zeg: wij zijn moderne mensen. Aufklärung. (Goedkeuring op dezelfde banken).

God de Vader is op weg de sympathien te

“In my one person I unite these two extremes,” the manager says.

“No, sir, you're a fake, you're someone with an I.D. In the Middle Ages...”

The Freemasons of the Star of the Moluccas Lodge apply their trowels to Mr. Huysmans' head. People shout, “Down with the reactionaries! Long live the Café du Progrès! Up with Antwerp! Bread for the Shopkeepers! Long live Boulanger!”¹⁴ *Priez pour le pauvre Gaspard!*¹⁵ Long live Mercier!¹⁶ *Durchhalten!*¹⁷ Jazz!!! *Sancta Caecilia, spes unica!*¹⁸

God the Father waits. Calm and collected. He has seen far worse. The Panama Canal Company scandal. Mobs storming his banks. But the fury of the mob never lasts long. At last he replies, with dignity:

“Mr. J.-K. Huysmans should for once and for all stop his mystical muddle. He ignores Time. He hasn't learnt anything from Time. He is - I can't express myself otherwise - a complete and utter idiot.” (Approval from the Freemasons and the Modern Art critics.) “Let him write books full of praise about the Middle Ages, I won't say anything against that. That's his job. The Middle Ages have been a profitable business for him. *Alors, qu'est-ce qu'il veut?*”¹⁹ He's making a living. Thousands of copies are printed of each of his books. Thanks to the general interest in incubi and succubi. But I say, we are modern people. *Aufklärung!*”²⁰ (Approval from the same quarter.)

God the Father is close to gaining the sympathy of the audience. But the war profiteer still feels strongly about not wanting to be cheated of his pennies. “My money back! I

veroveren. Maar de O-Wer let er op, niet bedrogen te worden voor z'n senten. – Mijn geld terug! ik wil een fatsoenlike uitleg! ik wil Jeanne d'Arc zien of ik moet mijn geld terug hebben.

Die Jungfrau – die Jungfrau – die Jungfrau von Orleans!

De antisemiet stemt in! – Weg met de Joden! God de Vader is een jood! – En weer gaat het van alle zijden : de direktie moet spreken, de direktie, de direktie.

– Zo. Het edelachtbare publiek kiest alzo partij voor deze paap? –De logebroeders protesteren: neen dat nooit, maar...

De O-Wer zingt verder: MIJN geld terug, MIJN geld terug...

De antisemiet: de Jood zocht een uitweg. Publiek, let op ons gemeenschappelijk belang.

De direktieur neemt een nieuwe slok whisky en geeft nogmaals de atupaalse dichter te drinken.

– Wat wenst het geacht publiek?

Deze vraag valt zo onverwacht te midden het algemene ongeduld dat het eerste gevolg een suggestieve stilte, het tweede een verschrikkelijk brouhaha is. De heer J.-K. Huysmans rolt een sigaret. De ouvreuse zegt: "verboden te roken." Waarom? – "Parce-que cela me plaît. De vrijheid van de mens bestaat juist daarin een ander mens iets te kunnen verbieden," antwoordt de ouvreuse van het panoptikum van God de Vader. Het lawaai overtroeft hun stil dialoog. Onherkenbare silben. Gesnik. Gejuich. Gefluit. Gesireen.

want a decent explanation! I want Joan of Arc on stage or else I want my money back!"

*Die Jungfrau—die Jungfrau—die Jungfrau von Orleans!*²¹

The anti-Semite joins in: "Down with the Jews! God the Father is a Jew!" And again shouts fill the theater: "the management must speak, the management, the management."

"Well well. So the honorable audience is siding with this papist?" The Freemasons protest: "no, never, but..."

The war profiteer whines on: "MY money back. MY money back..."

The anti-Semite: "The Jew was trying to sneak out of this. Audience: look out for our common interest."

The manager sips from his scotch and gives the poet from Atupal some more water.

"What does the dear audience want?"

This question is dropped so casually into the hub of general impatience that it results, first, in a suggestive silence, then in a terrible uproar. Mr. J.-K. Huysmans rolls a cigarette. The usherette says, "no smoking." "Why?" "*Parce que cela me plaît.*"²² Freedom means the right to forbid something to someone else," snaps the usherette of God the Father's wax museum theater. This quiet dialogue is drowned out by the seething turmoil. Unrecognizable syllables. Sobbing. Cheering. Whistling. Sirens. Chairs and benches. One sees fistfights. The Freemasons have felled a couple of monks. A cardinal has seized the opportunity to corner *la toujours jeune* Mlle Agricola Pain-

Stoelen en banken. Men herkent vechtende groepen. De logebroeders hebben een paar paters neergesmaakt. Een kardinaal heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om la toujours jeune Me Agricola Painperdu, femme de lettres, te isoleeren. Chargez la femme. Lenig de nood van de zwakken. Ledig de overvloed van de zakken. In het brouhaha ontwikkelt zich het parlamentslid tot gauwdief. Van nevelvlek tot mens. Konstateert echter dat de antisemiet enkel valse bankies bezit. De vrouw van de predikant is een epileptiese automaat geworden. Zij valt. Zij staat overeind. Zij valt weer. Een joods student wordt afge maakt door zijn corpsbroeders onder het zingen van "Heil Dir im Ziegeskranz." Camelots proberen hun waar aan de man te brengen. Schone transparante postkaarten. De bekende serie van het geheime hotel. Me Agricola zucht. Mistiese erotiek. Erotiese mistiek naar beroemd monster. De zwarte kater van Poe wordt bronstig na een te lang verblijf in zijn onderaards gevang. De heilsoldaat treedt in het martiale over, en heeft ook een goede dag. Papus verklaart dit alles als een gevolg van zijn magiese kracht. De kritieker Kalven zal daarover een boek schrijven.

God de Vader rookt een sigaret. HIJ MAG. Hij is tevreden over het resultaat. De heer Huysmans heeft afgunstige blikken.

Tot een stem, – die van een waar mensevrind, – roept: mensen, wat doet gij? Waarom elkaar bevechten. Niet de mens als individu is schuldig. Bestrijdt de oorzaken. Niet gevolgen. Op voor de goede oorlog. Vergeet niet de enige vijand. Daar staat hij.

Dit vredelievende woord valt niet op onvruchtbare bodem. Shakehands. Omarmin gen. Gestotter. Broeders. Vrienden. Kinderen.

perdu, *femme de lettres*. Chargez la femme.²³ Relieve the weak of their distress. Relieve the rich of their excess. In this brouhaha, the M. P. turns pickpocket. From nebula to man. Discovers, however, that the anti-Semite carries only counterfeit money. The clergyman's wife has turned into an epileptic automaton. She falls. She gets up. She falls again. Fraternity brothers of a Jewish student kick the shit out of him to the tune of "Heil Dir im Ziegeskranz."²⁴ Street vendors hawk their trinkets. Gaudy transparent postcards. The well-known series of the secret hotel. Mlle Agricola sighs. Mystical eroticism. Erotic mysticism, after the famous model. Poe's black tom-cat is horny after too long a stay in his subterranean prison.²⁵ The Salvation Army soldier switches to a martial mood and has a good time, too.²⁶ Papus ascribes all this to his magical powers.²⁷ Calven the critic will write a book about it.

God the Father is smoking a cigarette. HE IS ALLOWED TO. He is pleased with the way things are going. Mr. Huysmans eyes him jealously.

Until a voice makes itself heard, a true philanthropist's voice: "People, what are you doing? Why fight among ourselves? It is not the individual man who is guilty. Fight the causes. Not the consequences. Fight the just war. Don't forget who's our one enemy: there he is!"

These pacifistic words are sown in fertile soil. People shake hands and embrace. Stuttering. Brothers. Friends. Children. Life must go on. Life is beautiful. No more prisons. No more wax museum theater run by God the Father. A world without space. Without categorical funds.

Laat ons leven. Het leven is schoon. Weg met het gevang. Weg met het panoptikum van God de Vader. De wereld zonder ruimte. Zonder kategoriese kas.

De pacifist gaat verder. Sluit de gelederen. De studenten antwoorden. Op voor de goede kamp. Al de mensen staan op. Ballen vuisten. Rukken tot voor het podium. Dreigen. Vloeken. God de Vader is rustig. Hij toont zijn karwats. Gemor. Nogmaals karwats met flauw kletsen. De filantroop-pacifist zegt: "ruk hem de karwats uit de handen" en doet twee stappen achteruit. Niemand neemt zulke zware taak op zich. De pacifist: "Eendracht maakt macht en kollektief zijn wij onoverwinbaar." Gevolg: allen doen twee stappen achteruit. De kollektiviteit gaat kollektief achteruit. Gevolg van de produktiewijze? Leve Marx! Daarop volgt een depressie. A great collapse om met Lloyd George te spreken. De bezoekers vormen twee kampen. Hardnekkige debatten. Evolutie. Revolutie. Geen revolutie. Geen diktatuur. Alles komt op tijd en stond gelijk het komen moet. Mijnheer Hegel en mevrouw Hegel, geboren Carletta Marx, hebben de eer u te laten weten dat hun vandaag een dochter werd geboren. *Gaudeamus igitur*. De filantroop-pacifist meent nu ook dat feitelijk, goed op de keper beschouwd, evolutie beter is en dat in elk geval deze methode pacifistischer. "Wij hebben voor vrede op aarde willen STRIJDEN en dat was vals." Bravogeroep. De pacifist, de vrouw van de dominee en de heilsoldaat stichten het triumviraat van de vrede. Brosjuren worden verspreid. Het Paradijs op Aarde. Elk mens een stuk brood. De Aarde een goede Woning. De Vrouw moet vrouw blijven. – Tot dat de heilsoldaat de filantroop oorvijgt. Twistgesprek wegens de vrouw van de predikant. Twistappel. Heroïsme van de twistappel. De predikantevrouw. Zij wil niet de oorzaak

The pacifist continues. Let us close ranks. The students respond. Fight the just war. All those present rise. Clench their fists. Advance toward the stage. Threaten. Curse. God the Father is relaxed. He shows his whip. Grumbling. Again the whip cracks gently. The philanthropic pacifist says, "grab his whip," and takes two steps back. There are no volunteers for such a risky job. The pacifist: "Unity makes strength and collectively we are invincible."²⁸ Result: everybody takes two steps back. The collectivity steps back collectively. A result of the methods of production? Three cheers for Marx! Then follows a depression. A great collapse, to quote Lloyd George. The audience forms two camps. Dogged debates. Evolution. Revolution. No revolution. No dictatorship. Everything in its time and come as it may. Mr. Hegel and Mrs. Hegel, nee Carlotta Marx, have the honor to announce that today a daughter was born unto them. *Gaudeamus igitur*.²⁹ Now the philanthropic pacifist, too, believes that all in all and all things considered, evolution is the better alternative and certainly more pacifistic. "We were about to make WAR for peace on earth, and that was wrong." Bravos. The pacifist, the clergyman's wife and the Salvation Army soldier form the triumvirate for peace. Pamphlets are passed around. Paradise on Earth. Bread for All. The Earth a Fine Home. Woman Should Remain Woman. Until the Salvation Army soldier cuffs the philanthropist around the ear. A squabble about the clergyman's wife. The apple of discord. Heroism of the apple of discord. The clergyman's wife. She does not want her obstructing personality to divide mankind. Unite, Salvation Army soldier and philanthropist. Allow me to sacrifice myself

zijn dat de mensheid in twee kampen wordt verdeeld uit oorzaak harer de weg-belemmerende persoonlijkheid. Verenigt u, heilsoldaat en filantroop. Sta mij toe me zelf op te offeren voor de goede zaak. Staat mij toe dit tranedal te verlaten. Onze geliefde aardkloot. – Dan bezwijming.

De O-Wer ziet echter de kans weer afnemen, zijn geld terug te bekomen. Hij waagt een nieuwe aanval. – “Uitleg over het stuk of mijn geld terug. Wij vergeten het gewichtigste. Uitleg over het stuk.” De critiekers ontwaken. Slapen en ontwaken is hun vak. Alsmede uitleg verlangen over het stuk. Een stuk zonder uitleg is geen stuk. Een toneelstuk zou feitelijk uitleg moeten zijn in plaats van een toneelstuk. Hoe kan men anders over een toneelstuk schrijven? De heer André Voet gilt: uitleg! – “C’est très bien dit,” zegt la toujours jeune Me Agricola Painperdu, femme de lettres. Me Agricola? Jawel. Inderdaad. De kardinaal is erg vermoeid. Zeventig jaar. Maar... het idealistische “vier” van een jongeling. De critieker Kalven spreekt: “Jawel, zo is ‘t. Wij begrijpen de inhoud van het stuk niet.” En dan van alle zijden: het is een onzedelijk stuk. Het stuk mist ethiek. Er is zelfs geen stuk. Erger dan een sirkus. Panoptikum op teater, uitleg, de direktie, de direktie.

Iemand roept: wij willen.

De zaal antwoordt: een stuk dat een stuk is, een stuk zonder doden. Van een goed schrijver. Wij hebben er genoeg van. Zulke groteske klownerijen. Weg met de groteske. Het echte ware leven. Zoals zoenzo, of zoals zuzenzo. Dat zijn toneelschrijvers. Hoera! een groteske is slechts grotesk omdat zijzelf grotesk is. Een groteske mist samenhang. En samenhang c’est le nerf de l’art.

for the good cause. Allow me to leave this vale of tears. Our beloved ball of earth. Then she faints.

The war profiteer, however, sees his chance of a refund shrinking again. He ventures a new attack “Explain the play, or give me my money back. We’re losing sight of the key issue. Explain the play!” The critics wake up. To sleep and to wake up is their job. Besides demanding explanations. A play without explanation is not a play. Actually, a play ought to be an explanation instead of a play. How else can one write about it? Mr. André Foot yells: “Explain!” “C’est très bien dit,”³⁰ says la toujours jeune Mlle Agricola Painperdu, femme de lettres. Mlle Agricola? Yes. Indeed. The cardinal is a very tired man. Seventy years old. But...the idealistic fire of a young buck. Calven the critic speaks: “Yes, it is so. We don’t understand what this play is about.” Everybody chimes in. The play is indecent. The play lacks ethics. In fact, it isn’t a play. Worse than a circus. A wax museum combined with a theater? Explain. The manager. The manager.

Somebody yells, “we want.”

The house replies, “a play that is a play, a play without corpses. By a good playwright. We’re sick of this. Nothing but grotesque clowning. Down with the grotesque. Genuine, true life. Such as by so and so and by him and her. Now there’s playwrights for you. Hooray! A grotesque is grotesque only because it is itself grotesque. A grotesque lacks coherence. And coherence, c’est le nerf de l’art.”³¹

This time, the war profiteer does not let go. Monotonous, persistent, his tune of my money back. Jumping crackers crack. The police

De O-Wer laat ditmaal niet los. Eentonig en hardnekkig akkoord van mijn geld terug. Zevenslagers knallen. De politie heeft veel werk. De pompiers moeten een brandje blussen. "De kas bestormen."

Kletst de karwats van God de Vader en de gong dreunt kommando stilte.

De O-wer, zeker de slimste van de bende, verzet zich tegen deze gehoorzaamheid, wil verder lawaai maken met het oog op geharrewar en kas-scheer-je-weg-of-ik-gap-je. Maar de kunstcritieker betekent hem dat hij, niettegenstaande zijn gewettigde verontwaardiging, hij zich goed heeft te gedragen. Als gentleman wel te verstaan, zoals hij zelf, André Voet, het goede voorbeeld geeft. "Men zou denken, zegt de heer André Voet in een sierlik aforisme, dat u gewoon is in een gaarkeuken te frequenteren. Ik verkies het Criterium-restaurant, mijnheer." Iedereen wendt zich vol misprijzen van de O-Wer af. Hij is momentaan een verloren man.

God de Vader wordt kordater. De direktie moet dit publiek een beetje als pak behandelen. Zoniet onmogelijk op te schieten.

— Jullie bent een beroerd publiek. Begrepen. Laat het jullie eens voor allemaal gezegd zijn. Zoniet zal ik tot mijn spijt verplicht zijn drastiese maatregelen te treffen om de orde te handhaven.

Een niet banaal resultaat. Enkele schuchtere stemmen: neen, ik ben niet beroerd: 't zijn de anderen. Die vervloekte O-Wer maakt zo'n herrie. Ik gedraag mij goed. Zoals het hoort onder fatsoenlike lui.

De heer André Voet staat overeind en verk-

are very busy. Firefighters put out a small fire. "Storm the box office."

The whip of God the Father cracks, a gong booms, commanding silence.

The war profiteer, for sure the smartest of the gang, objects to such obedience, wants the brawl to go on, has his eye set firmly on the cash register and out of my way or you're in trouble. But the art critic signals to him that his justifiable indignation does not justify such behavior. He should understand that, being a gentleman like, for example, Mr. André Foot himself. "One might think," Mr. André Foot snarls, with an elegant aphorism, "that you are accustomed to frequenting soup kitchens. I prefer the Café Royal, sir."³² All turn their backs on the war profiteer in disapproval. For the moment, he is a lost man.

God the Father grows more resolute. From now on, the management must treat this audience like scum. Otherwise we'll never get anywhere.

"You are a disorderly audience. Understand? I'm telling you this once and for all. Otherwise I'll have to resort to drastic measures to maintain order, I'm sorry to say."

The effect is quite striking. A few shy voices, "no, I'm not turbulent, it's the others. That goddamn war profiteer is the troublemaker. I'm well behaved. As is proper for a gentleman."

Mr. André Foot rises to his feet and declares, "May I take the opportunity to state that I have the honor to assure the management that some members of the audience, and surely these few represent the intellectual

laart : ik neem de gelegenheid te baat om de eer te hebben de direktie te verzekeren dat enkelen onder het publiek, – en zeker zijn deze enkelen de élite van de geest, – daartegen protesteren eenvoudig met dit pak te worden geïdentificeerd.

Iedereen bewijst nu dat de anderen het Janhagel zijn. Tot God de Vader, klementer geworden, doch in de overtuiging dit publiek een laatste direkt toe te dienen, gemoedelijk zegt: "Wat wil het publiek feitelijk van de direktie? Een ogenblik. Ik persoonlijk doe mijn uiterste best allen tevreden te stellen. En daar MIJN uiterste best het inbegrip van al het wensbare omvat, is het mij onbegrijpelijk, ja is het zelfs apodikties ondenkbaar hoe het kan geschieden dat jullie ontevreden bent. Want, – en dit zeg ik niet om te boffen, maar als een eenvoudige konstatering van de primairste waarheid, – wanneer iemand onder het publiek in mijn panoptikum ontevreden is, dan ware het wijs van hem, alsmede de enige uitweg, de schuld bij zichzelf te zoeken, en niet bij de direktie, de regie en de dramaturg. Dan ligt de oorzaak dezer ontevredenheid in zijne, nog niet gesublimeerde natuur. 't Spreekt van zelf dat dit zo is en niet anders. Ik weet ook dat de helden die ik tot hiertoe heb voorgevoerd, niet een absolute concretisering van de heroïese idee zijn. Maar waarom moeten mijn helden helden zijn? Is een versmelting van held en harlekijn niet veel meer belangwekkend. Jullie meent misschien ook dat mijn helden al te mieserabel op een patroon zijn geknipt. Is dit jullie mening dan moet ik de zulke terugvoeren op een ongekultiveerde zinnelijkheid. Dan begrijpen jullie geen nuancering, niet de verschillen die een etsnaaldegeest wel begrijpt. Of zouden mijn helden onnatuurlijk zijn? In mijn panoptikum is niets onnatuurlijk, dames en heren, reeds alleen

elite, object to just being lumped together with this scum."

Everybody tries to prove that the others are the scurvy types. God the Father softens down a bit but wants to administer a final knockout blow to this audience, so he says genially, "What does the audience actually want from the management? Hold on a moment. As for me, I do everything in my power to keep you all satisfied. And since whatever is in MY power implies the totality of everything desirable, I don't understand, yes it's even apodictically unthinkable, how you could possibly be dissatisfied. I don't want to brag, but I'm stating a primary truth when I say that if any visitor to my wax museum theater is dissatisfied, it would be wise of him, and also the only solution, to seek the cause in himself rather than the management, the director, or the playwright. So the reason for his dissatisfaction lies in his own, not yet sublimated being. That's certainly how it is, and not otherwise. I know as well as you that the heroes I've presented on stage so far don't fully embody the heroic idea. But why should my heroes be heroes? Is the fusion of hero and clown not much more interesting? Perhaps you also think that my heroes are all wretched and cast from the same mould. If that's your opinion, then I must interpret that as evidence of your uncultivated sensuality. In that case you can't comprehend the nuances, the differences perceived so sharply by a razor-sharp intelligence. Or do you call my heroes unnatural? In my wax museum theater nothing is unnatural, ladies and gentlemen, not even hypothetically. Against nature, at the most. And such things ought to interest you, surely, gentlemen critics, patronesses of the

per hypothese. Hoogstens wedernatuurlik. En zulke dingen zouden jullie toch moeten interesseren, heren kritiekers, kunstminnende dames, heren van de psycho-analyse en psycho-analyse minnende dames. Trouwens vind ik persoonlijk dat mijn helden buitengewoon natuurlijk zijn. Mogelijk is dit de mening van elk auteur, – want, jawel ik ben ook de auteur. Vinden jullie mijn stukken langdradig? Vergeet niet dat ik ook rekening moet houden met de acteurs en deze wensen steeds kanjerrollen. Om dit te begrijpen is de methode van indenking in de stiel van acteur de gemakkelijkste weg. Jullie houdt wis en zeker ook niet van onbeduidende rollen, ofwel? – Tenslotte: het best zou zijn dat een uwer mij de bizonderste klachten voordroeg. Natuurlik op al te persoonlijke klachten kan ik niet ingaan.”

Niet zodra is dit voorstel goedkeurend onthaald, of er ontstaat een geharrewar dat in waanzinnig tempo crescendo gaat. God de Vader schijnt te weten wat dit betekent. Ach wat... hoe kan hier het werkwoord “schijnen” worden gebruikt. God de Vader weet natuurlijk, – het weten is de essentie van God de Vader, – wat dit betekent. De heer J.-K. Huysmans en de schrijver dezes, – de enigen die bij dit geharrewar passief zijn, – doen echter hun uiterste best de zin van dit geharrewar te snappen. Om geen illuzies teleur te stellen, moet voorop worden gezegd dat het beschrijven van dit geharrewar boven de kracht van een auteur gaat. Dàar staat Me Agricola Painperdu, vergeet haar rol van *toujours jeune*, krijgt, snikt, schopt. Maar zelfs de kritiekers hebben hun galanterie afgelegd. Zij laten Me Agricola niet zonder verzet schoppen: integendeel verzet de heer André Voet haar meerdere welgeslaagde hoekslagen. Het parlamentslid wil op het podium sprin-

arts, gentlemen of psychoanalysis and psychoanalysis-loving ladies. Actually, I myself find my heroes extraordinarily true-to-life. Of course, every playwright may very well think the same...because, yes indeed, I am also the playwright. Do you find my plays long-winded? Don't forget that I have to consider the actors too, and the actors always want huge parts. Imagine yourself in their profession, and you'll understand. You wouldn't want some minor bit part yourself, would you now? Finally, I'd appreciate your delegating one of you in order to voice your major complaints. I can't handle complaints that are too personal, it goes without saying.”

This welcome proposal has hardly been uttered, when chaos breaks out and spreads like wildfire all over the house. God the Father seems to know what this means. What the heck... why use the verb “to seem?” God the Father knows, of course—to know is the essence of God the Father—what this means. Mr. J.-K. Huysmans and the present author—the only ones to remain passive during this confusion—try their best to make sense of it. Not to disappoint those people who have illusions, it should be said from the outset that the description of such a confusion is more than any author can reasonably hope to accomplish. Behold Mlle Agricola Painperdu, acting out of her character of *toujours jeune*, screaming, sobbing, kicking. Even the critics have shed their gallantry. They do not let Mlle Agricola kick them without hitting back; in fact, Mr. André Foot lands several well-placed uppercuts on her. The member of parliament is about to jump onto the stage. The anti-Semite just manages to grab hold of him. The clergyman's wife and Papus are engaged in a wrestling match. At times it resembles a hysterical coitus. Dante-Gabriel Head, doctor of

gen. De antisemiet heeft hem te pakken. De vrouw van de dominee en Papus lutteren. Soms schijnt het een histories coïteren. De jonge skribent, Dr. Theol. Dante-Gabriel Kop probeert op stiekeme wijze op het podium te geraken. Enkele apasjen hebben reeds vijftig personen afgemaakt. De slag evenwel concentreert zich rond het podium. Messen schitteren. Bloed stroomt over witte gilets in zijde en in Casimir. De vrouwen staan gierend. Naakt of in soiréelompen. Wildedans. Men bijt in kuiten. In de hals. De levensknoop overbijten. Vooruit. Stoelen worden aan spaanders geslaan. Hersenen spatten in de ronde. Hopen lijken. Gewonden. De gewonden liggen onder de doden. Zo: langzaam uitstervend gerochel en sourdine. Vrouwen lesbiese drift in ambivalens nu. Naalden. Kammen. Vlees. Op zieltogenden wordt gedanst. Gestept. Schrille sirenen. Dof neerploffens. Handen benen. C'est le cancan. Le can-can!! En stemmen. Ik zal het woord voeren. Ik ben kritieker. Ik ben parlamentslid. Gewoon te spreken. Spreken is mijn vak. Ik ben dokter in de theologie. Spreek 't best met God de Vader. Ik ben psycho-analytiek. Ik ken de massa. Jij zegt slechts jouw mening. Ik ben antisemiet. Die jood zal ik het even zeggen. Jullie bent allen te mak. Het gaat hier om het stuk. Kritiekers moeten spreken. Neen vrouwen moeten spreken. De rol van de vrouw in de samenleving. De stem van het proletariaat. Ik ken Volapük. Neen frans. *La ville lumière*. De vrouw moet vrouw blijven. Esperanto. In Vlaanderen vlaams. En avant le cancan! Le Can-can. Bijten. Schoppen. Vernietig de vijand. Voor God en Vaderland. *La guerre sociale*. De prins van Orleans moet spreken. Hij is onze Vorst. Leve Bourbon. Leve Cumberland. Leve Cumcumberland. Save our souls. De magiër moet spreken. Vive la bavaroise! De fakir. De vakman in het schrijven van

theology, the youthful scribbler, tries to sneak onto the stage. Some gangsters have already butchered fifty people. It is, however, on the stage that the fighting is most intense. Knives flash. Blood drenches white silk and cashmere waistcoats. The women stand howling. Nude or in evening rags. An orgiastic dance. Teeth sink into calves. Into necks. Sever the carotid artery. Forward. Chairs smashed to pieces. Brains splattering all over the place. Piles of corpses. The wounded. The wounded are underneath the dead. Like this: slowly dying death rattle, muted. Lesbian libido ambivalent now. Needles. Combs. Flesh. Dancing on top of the dying. Two-step. A shrill siren. Dull thuds. Hands legs. C'est le cancan. Le can-can!! And voices. I will speak. I am a critic. I am a member of parliament. Used to speaking. Speaking is my job. I am a doctor in theology. I can speak best to God the Father. I am a psychoanalyst. I know the masses. You speak only for yourself. I am an anti-Semite. I'll tell that Jew a few things. You are too soft, all of you. We're speaking about the play. The critics should speak. No, women should speak up. The role of Woman in society. The voice of the proletariat. I speak Volapük. No, French. *La ville lumière*.³³ The need for Woman to remain Woman. Esperanto.³⁴ In Flanders, Flemish.³⁵ *En avant le cancan! Le can-can*. Bite. Kick. Destroy the enemy. For God and Fatherland. *La guerre sociale*.³⁶ The prince of Orleans must speak. He is our King. Long live Bourbon. Long live Cumberland.³⁷ Long live Cucumberland. Save our souls. The magician must speak. Long live Bavarian cream!³⁸ The fakir. Only those who master the craft of playwriting have the right to express their opinion. Art criticism. The Secretary of War must speak. We demand a state of siege. Down with

stukken met de pen heeft het recht zijn oordeel te vellen. Hij alleen. De kunstkritiek. De minister van oorlog moet spreken. Wij eisen de staat van beleg. Weg met de militaristen. Sluit de gelederen. *Debout les damnés*. De studentesenaat hoort de toekomst. *Le can-can! Hop! hoert!! Moed!!!! Le Can-can!!!!*

Een stem, één enkele stem brengt deze menigte een oogenblik tot zwijgen. Misschien meent de geachte lezer het is de stem van God de Vader. Dit is niet het geval. Het is de stem van een stouwer. En deze stouwer zegt: "Ekskuseer me a. u. b. dat ik zo vrijpostig dit twistgesprek onderbreek. Dit doe ik slechts daar ik meen dat ik de sleutel van de oplossing in handen heb. Zo gehoorzaam ik dan ook aan de stem van mijn geweten die zegt dat spreken plicht is, wanneer zwijgen geen plicht is. Ook de haan kraait wanneer hij kraaien moet. En zo doe ik niets anders dan de wetten van de natuur gehoorzaam te volgen. Ik wend mij aldus sprekend tot de directie om de heer directeur mede te delen dat ik geloof, ja zelfs dat ik daarvan overtuigd ben dat het publiek, hetwelk reeds vele onmogelijke stukken heeft gezien, ja zelfs dat het publiek dat steeds onmogelijke stukken aanschouwt en hoort, want het staat gelijk een paal boven water dat elk stuk onmogelijk is: dat ik aldus overtuigd ben dat het publiek niets heeft tegen het stuk, aangezien dit element van een teater totaal onbelangrijk is; dat het publiek zelfs nooit daaraan heeft gedacht op het stuk kritiek te oefenen, want dit zou dwaas zijn en het publiek weet dat elk stuk natuurnoodwendig beneden alle kritiek staat en dat een toneelstuk juist daardoor zin heeft, wanneer het geen zin heeft; dat het dus ook volkomen onverschillig is welk stuk wordt gespeeld, aangezien alle stukken zinloos zijn en dus als toneelstuk alle stuk-

the militarists. Close the ranks. *Debout les damnés*.³⁹ The future belongs to the student senate. *Le can-can!* Up, sluts, and at 'em!! *Le can-can!!!!*

One voice, one single voice is able to silence this crowd. Perhaps, Dear Reader, you suppose it is the voice of God the Father. This is not the case. It is the voice of a dock worker. And this dock worker says, "Pardon me for interrupting your altercation so boldly. I do this only because I think I might hold the key to the solution. So I obey the voice of my conscience which says that to speak out is one's duty when to be silent is not. The rooster, too, crows when he feels he must. Likewise I merely obey and follow the rules of nature. Therefore I address the management to communicate to the manager, sir, my belief, no, my firm conviction that the audience, which has already seen many impossible plays, indeed that the audience which is always seeing and hearing impossible plays, for it is as clear as day that every play is necessarily impossible, that I am thus convinced that the audience has no objection to this play at all, since this element of drama is absolutely unimportant; that it has never even crossed the audience's mind to criticize the play, since to do that would be stupid and the audience knows that according to the laws of nature a play is always beneath criticism, and that a play has meaning precisely when it has no meaning at all; that it is thus not of the least consequence which play is being performed, since all plays are meaningless and thus they all have meaning as plays; no, I'd even say that the audience is very happy with this play as a play, because when the

ken zin hebben: neen, ik zou zelfs durven zeggen dat het publiek om het stuk-voor-zich zeer tevreden is, want zelfs wanneer het publiek eens bij wijze van scherts zegt dat het stuk geen zin heeft, dan kan daarmee toch enkel een fraai ingekleed woord van lof zijn bedoeld: jawel, ik ben er van overtuigd dat het publiek om dit stuk zeer tevreden is, aangezien dit stuk onze ervaring dat stukken zin hebben daardoor dat ze er geen hebben, onderlijnt. De zaak is eenvoudig deze dat het publiek MET RECHT verbolgen is in een zo slecht, zo ongemakkelijk teater te zijn gelokt. De verlichting is slecht en de verwarming, – indien verwarming, – is even slecht. Maar het ergste van al is dat de zetels zonder konfort zijn. Ik die in een orkestzetel zit, – en wat een orkestzetel, – kan niet eens mijn benen uitstrekken zoals ik wil. De orkestzetels staan te dicht op elkaar. Ik moet de benen terugtrekken tot aan de kin. Waar blijft dan het genot van het teater. En indien zulks reeds het geval met de orkestzetels, wat zal dan te zeggen zijn van de engelebak. Hier doe ik niets anders dan, naar het voorbeeld en het eksempel van alle grote vaklieden in het schrijven met de pen, een spreuk van het evangelie toepassen, namelijk die, dat wanneer het groene hout niet deugt, het dorre ook niet kan deugen. Ik zeg dus: indien aldus geschiedt met de orkestzetels, wat dan met de engelebak? en nu zeg ik u: antwoord wanneer dit mogelijk is.

De direkteur knikt lachend. “Dat is ten minste een gegronde klacht. Enkel een principiële vergissing. Ik heb nooit beweerd dat mijn panoptikum-teater modern konfort bood. Wie mijn etablissement bezoekt doet dit natuurlijk op eigen verantwoordelijkheid. Ik vind het ten slotte buitengewoon vrijpostig te eisen dat ik konfortabele zetels ter beschik-

audience says jokingly that the play has no meaning, these words may in reality express an elegantly phrased homage; yes, I am even convinced that the audience is very satisfied with this particular play because it confirms our experience that plays have meaning precisely by not having any. The simple fact is that the audience is irate, AND RIGHTLY SO, for having been lured into such an awful, uncomfortable theater. The lighting is bad, and the heating, if any, is just as lousy. But worst of all, the seats are extremely uncomfortable. I am sitting in an orchestra seat, and what an orchestra seat! I can't even stretch my legs. We're too crowded here in the orchestra seats! My chin is hugging my knees! So how do you expect me to enjoy the show? And if the orchestra seats are so bad, what must the peanut gallery be like? Here I am merely following the model and example of all the great professionals of writing with a pen, and applying a proverb from the Gospels, that says that if the green wood will not serve the purpose, the dead wood won't either. So I'm saying, if that's how the orchestra seats are, what is the peanut gallery like? And now I ask you, can you answer me?”

The manager nods, smiling. “Finally, a reasonable complaint. But you make a fundamental mistake. I've never claimed that my wax theater museum offers modern conveniences. Whoever visits my establishment does so at his own risk. And when we come down to it, I consider your demand that I provide comfortable seats insolent in the extreme. You come here to watch my play and not to sleep. Comfortable seats encourage laziness, and worse, you might forget

king zou stellen. Je komt hierheen om mijn stuk te zien en niet om te slapen. Een konfortabele zetel moedigt tot vadsigheid aan en erg, vergeet men het stuk. Maar het stuk juist is het gewichtigste. Je gelooft toch niet dat je hierheen komt om het gemakkelijk en konfortabel te hebben. Of ben-je zo dom? Is dit laatste het geval dan wil ik hopen dat het een persoonlijke aanleg is en dat het publiek zich niet solidair met jouw rede verklaart. Of is het publiek solidair met deze stouwer die een teater bezoekt om het konfortabel te hebben? Is dit het geval?"

Goed gesproken. Want natuurlijk verontwaardiging onder het kunstminnende publiek. Zo een stouwer. Beledigt de kunst. Ame triviale. Alleen senten verdienen kent hij en anders niet. Maar er zijn hogere zinswaarden. Wij bezitten die. Namelijk. En niet te vergeten. Wij zijn niet solidair met deze triviale ziel. Wij staan hoger. Wij staan heel hoog. Wij zweven. Etheriese sferen. Wij begrijpen de muziek der sferen. Wij hebben Bergson gelezen. Wij zweven steeds. Wij zijn geen aardwormen. Wij maken ons vrij van onze "vlezelijke tunica". Om met Augustinus te spreken. Wij verstaan kunst. Om kunst te verstaan moet men slim zijn en diep. Wij zijn slim en diep. Wij verkiezen het brood van de kunst boven het andere brood. Ook als dit wittebrood is. Want eerst de geest. De geest staat boven alles. Dit begrijpen wij. Deze stouwer niet. Wij zijn geen stouwers. Wij zijn opperstouwers als ge wilt, maar geen stouwers. Zie, wij zweven reeds in hoger regionen. Waar het goed, o waar het zo goed is! Die Seele. Die Seeee-le. (Gerekt uit te spreken, ongeveer alsof men lang aan een zeel trok: wie weet zijn deze woorden van éénzelfde oorsprong. In elk geval hebben zij tans ongeveer dezelfde betekenis, met dien verstande

all about the play itself. But the play is what really matters. Don't tell me you come here to be cozy and comfortable! Or are you that stupid? If so, I hope it's only your personal problem and that the rest of the audience will deny any sympathy for your harangue. Or does the audience have any sympathy for this dock worker who comes to the theater to be comfortable? Is this the case?"

Well said! Of course, indignation among the art-loving audience. Such a dock worker. Insults art. Poor trivial soul. Earning his wages, that's all he knows about. But there are higher values. Ours. Namely. And don't forget. We have no sympathy for this trivial soul. We move on a higher plane. A very high plane. We float in the spheres. Ethereal spheres. We comprehend the music of the spheres. We have read Bergson. We are always floating. We are not earthworms. We liberate ourselves from our "fleshly tunic," to quote St. Augustine. We understand art. To understand art you must be clever and profound. We are clever and profound. We prefer the bread of art to any other bread. Even if it's white bread. Because spirit comes first. Spirit comes before anything else. We understand that. Not so this dock worker. We are not dock workers. Super-dock workers, maybe, but not dock workers. See, already we float in a higher sphere. Where it is good, where it is oh so good! The Soul. *Die Seele*. *Die Seeee—le*.⁴⁰ (To be said in a long-drawn-out manner, as if you're stretching yourself in your soles. Who knows, maybe the words soul and sole have the same etymological root. At any rate, they now mean more or less the same, although the former has to do with the spirit and the latter with the body.) In short: a profound human solidarity at the dock worker's expense.

dat het eerste woord op de geest, het tweede op de materie betrekking heeft.) Kortom: diep menselijke solidariteit op de rug van de stouwer.

Schuimbekkende woede van de O-Wer. De auteur zegde reeds dat de O-Wer de slimste van heel de bende is. Hij doorziet het manège van de direktie. Steeds op het valse spoor voeren. Boerebedrog. Hij roept dus: ik maak op het gemene boerebedrog van de direktie attent. Mensen, past op. Toont u solidair tegenover de direktie. Ons verzet gaat tegen de direktie. Waarom. Omdat wij bedrogen worden voor onze senten. Wij willen onze kaarten teruggeven. Wij nemen onze entréebiljetten niet aan.

– Plagiaat van Dostoiefski.

– Ik zoek geen originaliteit. Ik wil mijn senten terug. En of deze intentie geplagiëerd is of niet, kan mij niet bommen. Wij worden uitgebuit. Uitgezogen. Kijkteensaan, de direktie verdomt het zelfs figuranten te engageren en neemt het publiek als figuratie. Betalen wij soms entré om als figuranten in het abele spel van God de Vader te mogen fungeren. Is dit panoptikum-teater bedoeld als een ciniese aftruggelarij. En ons protest heeft slechts voor gevolg dat de direktie dit protest gebruikt om een nieuw verschrikkelijk toneel-spel te insceneren, een sadistische klucht der vergissingen, zodat nu reeds een vierde van het publiek werd afgemaakt, de anderen hun portemonnaie gestolen en enkele maagden werden verkracht. (Op dit gezegde van de O-Wer schijnt, - van het werkwoord schijnen – de popmens op de menspop nr 200 onder de doden op het toneel te bewegen, precies alsof een herinnering hem wakker schudde. *L'Oiseau bleu*. Een indrukwekkend moment

The war profiteer is foaming with rage. The present author has already mentioned that the war profiteer is the smartest of the lot. He sees through the management's little game. Keep getting everyone off the point. A swindle pure and simple. So he shouts, "I draw your attention to the vile swindle of the management. Beware, people! Show that we stand united against the management. Our resistance is aimed at the management. Why? Because we are being robbed of our money. We want to return our tickets. We do not accept our tickets."

"That's from Dostoyevsky, plagiarist."⁴¹

"I don't aim for originality. I want my money back. And if what I want is a plagiarism, I couldn't care less. We're being exploited. Bled white. Just think, the management flatly refuses to hire extras and uses the audience instead. Should we pay for tickets that allow us to play as extras in God the Father's morality play? Is this a wax museum theater or a Shanghaiing operation? And the only consequence of our protests is that the management turns this protest into yet another horrible play, a sadistic comedy of errors in which already one fourth of the audience have been slaughtered, the others have had their wallets stolen, and a few virgins have been raped." (At these words, the puppet human or human puppet No. 200 seems—from the verb, to seem—to move amid the corpses on stage, as if some memory shook him awake. *L'Oiseau bleu*.⁴² Most impressive, when this puppet SEEMS to stand up. Then, or so it SEEMS, the puppet body places its puppet head with its puppet hands back on its puppet trunk. It—or he, if puppet human rather

als deze pop SCHIJNT overeind te staan. Dan SCHIJNT het alsof deze popromp bij middel harer poparmen haar popkop neemt en deze weer op hare popromp plaatst. Ook SCHIJNT zij, - of hij, ingeval popmens in plaats van menspop, - de mond te openen. Maar zij of hij spreekt niet, schijnt niet te spreken. Zij of hij valt. Een psycholoog verklaart het fenomeen: massa-hypnose. Daardoor bewezen dat de pop scheen de mond te openen, doch niets zegde. Want in de gewone werkelijkheid opent men slechts de mond om iets te zeggen. Zo behoort dit fenomeen niet tot de gewone werkelijkheid. Het is een realiteit, doch slechts als massa-hypnose. Oordeelsbedrog in zover dat hetgeen in hypnose gebeurde voor het gewone gebeuren wordt gehouden).

De O-Wer laat zich door geen truks van zijn stuk brengen. Er moet een einde worden gesteld aan deze klucht. Wij komen hier niet in het teater om ons te laten bedriegen. Dat is de enige overtuiging die ik er op na hou. Maar des te hardnekkiger, want concentratie in één. Ofwel belooft de directeur ons plechtig, in de toekomst stukken te vertonen die ons aangenamer zijn, of in geval het om één enkel stuk gaat, het vervolg zo te modifieren dat het ons bevalt; ofwel wordt de directeur onder kurateel gesteld, een kurateel bestaande uit vijf personen onder het publiek. In geval de direktie geen benul heeft van toneel en van publiek, dan blijft geen andere uitweg dan ons lot zelf in handen te nemen.

De directeur is merkbaar ongeduldig geworden. Deze O-Wer is een slimme kwast. Hij heeft eindelijk begrepen hoe hij het publiek op zijn hand moet krijgen. Deze uitvinding van het kurateel, samengesteld uit vijf toeschouwers, is een machtige zet. Dit ziet God de Vader in. "Goed, zegt hij tot het publiek,

than human puppet—also SEEMS to open its mouth. But it or he does not say anything, does not seem to speak. It or he collapses. A psychologist explains the phenomenon: mass hypnosis. And the proof is that the puppet seemed to open its mouth but did not say anything. Because in daily reality one opens one's mouth only to say something. Thus, this phenomenon is not part of everyday reality. It is a reality, but only in terms of mass hypnosis. Our judgement was deceived because it mistook what happened under hypnosis for everyday reality.)

The war profiteer is not to be put off by any stunts. "This farce must be stopped. We haven't come to the theater to be cheated. And that's my only principle. But I stick to it all the more firmly because it's my only one. Either the manager must solemnly promise that from now on he'll stage plays that we'll appreciate more, or, in case there's only one play, change the remainder so that we'll like it. Or else, the management will be placed under trusteeship; five members of the audience will serve as trustees. If the manager doesn't know a thing about the theater and an audience, our only way out is for us to take our fate into our own hands."

The manager has become visibly impatient. This war profiteer is a clever bastard. He has finally understood how to win over the audience. A formidable move, this business of the trusteeship and the five members of the audience. God the Father realizes this. "Good," he says, "I'm willing to study your request with careful attention. But I can't modify my plays unless I know what you desire. Don't be so

ik wil wel uw verlangen met de nodige aandacht bestuderen. Doch kan ik mijn stukken slechts dan modificeren, wanneer ik dit verlangen ken. Het zou nu al te goedkoop zijn te antwoorden dat een teaterdirecteur het verlangen van zijn publiek moet kennen, ja dat hij het kent. Deze fatalistische opvatting springt al te gemakkelijk met het probleem van de vrije wil om, en daarmee in samenhang met het probleem van het geweten. Deze garantie, dewelke bijv. mijn konkurrent van het teater ISLAM geeft, is dwaas omdat zij elementen van het direktoriale plan, – dat van mij, God de Vader dus, – op het plan der toeschouwers wil overbrengen. Het is te zeggen dat deze garantie in de gesloten eenheid publiek met vreemde elementen opereert, die zuiver direktoriaal, slechts toepasselijk zijn in de sfeer van het direktoriale, spijs het hun voorzittende principie apodikties waar is. *Mais toute vérité n'est pas bonne à dire.* Alhoewel ik dus als teaterdirecteur wel weet wat jullie verlangt, – immers een teaterdirecteur kent zijn publiek, – is het toch noodzakelijk dat jullie de essentiële wensen voordraagt. Wie aanspraken stelt, moet deze aanspraken ook stellen. Zo iets dekt zich volkomen, zelfs woordelijk niet waar?"

Een jongmens is op stiekeme wijze op het podium geraakt. Hij heeft lange lokken, glimvet. Lavallière: insgeliks glimvet. Vrij elegant in een konfektiekostuum. Au Bon Génie. Broeken van 29 fr. aan. De laatste Bohème? Waarom langer wachten. Het is de reeds hoger vermelde, wis en zeker pas gepromoveerde Dr. Theol. Dante-Gabriel Kop.

Dr. Dante-Gabriel Kop spreekt als volgt: Ik spreek in naam van het publiek. Ik ben de stem van het publiek. Het publiek heeft mij gedwongen te spreken. Een ondankbare taak

silly as to reply that a theatrical manager ought to know, or knows, what his audience desires. This fatalistic view juggles too frivolously with the problem of free will, and, it follows, with the problem of conscience. The guarantee given by my competitor at the ISLAM theater, for example, is foolish, because it attempts to transfer elements belonging to the managerial level—my level, God the Father's, in short—to the level of the audience. That's the same thing as saying that on the circumscribed level of the audience this guarantee operates with alien elements, which, being purely managerial, are valid only on the managerial level, despite the fact that their governing principle is apodictically true. *Mais toute vérité n'est pas bonne à dire.*⁴³ As a theatrical manager I do know what you desire—a theatrical manager knows his audience, after all—but I still think it's essential that you present your most essential requests. He who makes claims must also make claims. That's perfectly redundant, even verbally, isn't it?"

A young man has managed to sneak onto the stage. His hair is long, brilliantine. Lavallière,⁴⁴ greasy as well. Quite elegant in an off-the-rack coat. Au Bon Génie. Pants from the dollar store. The last bohemian? Why wait any longer? He is none other than the aforementioned, and obviously only recently graduated, Dante-Gabriel Head, doctor of theology.

Dr. Dante-Gabriel Head now speaks: "I speak on behalf of the audience. I'm the voice of the audience. The audience has forced me to speak. An unrewarding task, which I've been forced to accept under duress. Thus I carry [here he mimes a carrying gesture] the heavy

die ik slechts gedwongen op mij heb genomen. Aldus tors ik (hierbij het gebaar van torsen) deze zware last te spreken in naam van het publiek. Ik verzoek u dit niet te willen vergeten, nietwaar? Ik spreek dus in naam van het publiek, in naam van de manslieden en in naam van de vrouwen, van dit zo liefzondige geslacht, van dit fijne bonbonnière geslacht, kortom van dit geslacht *joujou*. In naam van dit publiek van beider kunne breng ik onze wensen voor. Dit impliceert ten eerste een sterk woord van afkeuring voor het tot-nu opgevoerde spul. Ik maak er op attent dat ik in naam van het publiek spreek. Het gaat dus niet om mijn persoonlijke mening. Zo niet ware het gemakkelijk mij mat te zetten. Nietwaar? – Neen ik spreek in naam van het publiek, noteer wel in naam van het publiek van beider kunne. Mijn woord heeft dus wel degelijk objectieve geldigheid zou ik denken. U stuk, mijnheer de directeur, heeft geen samenhang. En daarom is het ook juist te zeggen, – overigens spreek ik in naam van de meerderheid, – dat uw stuk geen stuk is, maar wel meerdere stukken: eenvoudig een amalgaam van meerdere gegevens uit dewelke een goed auteur vele spelen zou halen. (Opmerkelijk is het dat de doktor niet erg wordt gesteund; enkel Me Agricola Painperdu, *femme de lettres*, en de kunstkritiekers applaudisseren af en toe). Ik wil daarom niet zeggen dat uw stuk helemaal slecht is. Zeker heeft het kwaliteiten. En overigens wie van ons schreef in zijn prilste jeugd niet een dergelijk toneelstuk. (De O-Wer roept: meer op de man af). Enkel is uw stuk te groen, veel te groen. Daarom is het slecht. (Goedkeuring van de O-Wer en zijne kornuiten). Daarom is het stuk archislecht. Vergeet niet dat u voor volwassenen speelt. Jawel, mijnheer de directeur, uw acteurs spelen voor volwassenen. Vergeet dit niet. En het ons geboden

burden of speaking on behalf of the audience. May I beg you to please keep this in mind? So, I speak on behalf of the audience, on behalf of the males and the females, on behalf of this so sweet-sinful sex, this delicious bonbon-dish sex, in short, this *joujou* sex.⁴⁵ On behalf of this mixed audience then, I now present our requests. Which implies, to start with, a condemnation in the strongest terms of the rubbish we've seen so far. I wish to make it clear that I speak on behalf of the audience. I'm not giving you my personal opinion. Otherwise, I could easily be checkmated, could I not? No, I speak on behalf of the audience, take note: on behalf of both sexes in the audience. So my words are definitely objectively valid, I'd say. Your play, Mr. Manager, lacks coherence. And therefore it's correct to say—by the way, I speak on behalf of the majority—that your play isn't a play but several plays: quite simply, an amalgam of many things that a good playwright could turn into many plays." (It is remarkable that the audience does not offer much support; only Mlle Agricola Painperdu, *femme de lettres*, and the art critics applaud once in a while.) "I certainly don't want to imply that your play is a miserable failure. Certainly, it has some good points. And haven't we all written something like this when we were adolescents?" (The war profiteer shouts, "get to the point!") "Only this: your play's not mature, not mature at all. That's why it's bad." (The war profiteer and his gang nod in approval.) "That's why your play stinks. You forget that you're working for an adult audience. Yes, Mr. Manager, your actors are performing for adults. Keep that in mind. And the play you're offering us here is really not a play for adults. No outline. No structure. No architecture."

stuk is werkelijk geen stuk voor volwassenen. Geen plan. Geen bouw. Geen architectuur.

God de Vader onderbreekt: Is dit het bijzonderste wat tegen mijn stuk wordt voorgebracht. Hebben de geachte heren professoren en kunstkritiekers geen andere opmerkingen te maken.

Natuurlijk wel. Opmerkingen van alle zijden. MeAgricola Painperdu, *femme de lettres*, zou het beter vinden indien men van tijd tot tijd een historische figuur deed optreden. Ook vindt zij het veel beter la dame aux Camélias in kostumen "du temps" te spelen, dan wel in moderne kledij zoals dit vaak gebeurt. Een kubist wil kubistische dekors. De O-Wer dringt er vooral op aan niet meer als figurant te worden gebruikt. Daarvoor heeft hij niet betaald. De heer André Voet wenst het stuk minder grotesk. De heer Johan Kalven zag liever meer brio, meer *élan*; het is allemaal zo flauw. Meer artisticeit. De domineesvrouw wenst meer metafisiek. Ongeveer 50 o/o meer. Wat is een toneelstuk zonder metafisiek. De heilsoldaat wenst een campagne tegen het heilsmisbruik, de antisemitie voor het germaans kristendom. Papus vindt de stukken te onmagies. De studenten menen dat er te weinig vaderlandse liederen gezongen worden. Een socialisties afgevaardigde wenst een dialektiese uiteenzetting over Marxisme-reformisme, bij middel van het toneel zinnelijk-bevattelijk gemaakt. Een gek wenst niets. Een pianolerares hoorde gaarne af en toe een stukje Schumann. Een demi-monde de Ave Maria de Gounod ofwel "il fait si doux près de toi." Jacques Dalcroze mocht de zaak ritmieser. Gimnasiasten willen "des femmes à poil." Oude heren: iets zoals Salome of Lydia uit Quo Vadis, maar zonder maillot. De schilder Florentijn Ding-

God the Father interrupts, "Is this the main argument against my play? Are there any other observations from the worthy professors and art critics?"

Of course there are. It rains observations. Mlle Agricola Painperdu, *femme de lettres*, would think the occasional appearance of an historical character would improve things. And she would prefer *La Dame aux Camélias*.⁴⁶ performed in period dress rather than modern costumes, which we often see nowadays. A cubist wants cubist scenery. The war profiteer especially insists on not being used as an extra anymore. He did not pay to act as an extra! Mr. André Foot wants a play that is less grotesque. Mr. John Calven would like to see more glitter, more *élan*: as it is, it is so drab. More artistry. The clergyman's wife wants more metaphysics. About fifty percent more. What is a play without metaphysics? The Salvation Army soldier wants a campaign against the abuse of salvation, the anti-Semite wants a campaign for a Germanic Christianity. Papus considers the play lacking in magic. The students say there are too few patriotic songs in it. A socialist delegate advocates a theatrical, audio-visual dialectical demonstration of Marxist reformism. A lunatic wants nothing. A lady piano teacher would like to hear a few bars of Schumann once in a while. A demimondaine wants either Gounod's "Ave Maria" or else "*il fait si doux près de toi*."⁴⁷ Jacques Dalcroze feels the whole lacks rhythm.⁴⁸ High school kids want "*des femmes à poil*."⁴⁹ Old gentlemen: something like Salome or Lydia in *Quo Vadis*, but with no tights on.⁵⁰ Florentijn Dingemans, a painter, thinks that he is not mentioned nearly enough in the damned thing. Contrariwise, Homard-El-Pan-Germahn thinks that there are too many

emans vindt dat er te weinig over hem wordt gesproken in het spul. Homard-El-Pan-Germahn integendeel vindt dat er te veel over zijn VROEGER werk wordt gesproken; wat echter niet het geval is waarvan de blote mogelijkheid de angst van deze man in profilaktiese aktiviteit zet.

Het gelaat van God de Vader schittert paroxisties een goede lach. Het ogenblik is gunstig.

— Laat ons een ogenblik de stelling van het publiek-als-geheel-genomen aannemen, d. w. z. stellen wij voorop dat mijn stuk slecht is. Reeds zie ik mij gedwongen mijn rede te onderbreken, om even te lachen, wat mij feitelijk niet kleedt. Maar enfin: IK MOET lachen. Want zelfs deze stelling die ik jullie naar het hoofd werp, is geen ogenblik aanneembaar. Ook niet met MIJN beste wil. De stouwer immers heeft zo juist verklaard dat hij het stuk buitengewoon plausibel vond; enkel had hij grote reserves te maken wat betreft het konfort van het teater. Mijn stuk is dus niet slecht voor het publiek als geheel genomen. Hoogstens is voor deze mening een meerderheid te vinden. Zomede betreden wij een kies terrein. Want ik weet heel goed dat de heer Dr. Dante-Gabriel Kop, dewelke herhaaldelijk heeft verzekerd in naam van de meerderheid te spreken, niet van mening is dat de meerderheid steeds gelijk heeft. Ook zo fijnvoelige mensen als de heer André Voet zullen het wel niet onvoorwaardelijk met de meerderheid houden. Nu is het echter wezenlijk dat wij naar een onvoorwaardelijk criterium zoeken, angezien een voorwaardelijk criterium, dat valt met deze voorwaarden, mijn duurzaam panoptikum-teater niet helpt uit de moeilijkheid die, in mijn sfeer, absoluut is. Zouden wij misschien met Ibsen kunnen zeggen dat

references to his EARLIER work; this is not true but the mere possibility prophylactically activates this fellow's anxiety.

God the Father bursts into a paroxysm of laughter. The timing is auspicious.

"Let's for a moment accept the thesis of the general public, namely, let's assume that my play is, a priori, bad. Already I feel like interrupting my speech, to have a good laugh, but that doesn't really fit my position. But, oh well, I HAVE TO laugh. For even this assumption that I just threw at you will not hold water, not for a second. Not even if I MYSELF would like it ever so much. The dock worker declared just a little while ago that he thought the play extraordinarily convincing; his only serious complaint referred to the comfort of the house. So, my play doesn't strike the audience as a whole as bad. This opinion might at best be shared by a majority. We now find ourselves on slippery ground. For I know very well that Dr. Dante-Gabriel Head, the very same man who emphasized over and over again that he spoke on behalf of the majority, doesn't believe that the majority is always right. And I don't expect to find such finely-strung people as M. André Foot agreeing unconditionally with the majority. However, it has become essential to establish an unconditional frame of reference, since a conditional frame of reference that is subjected to the fulfilment of these conditions doesn't help my eternal wax museum theater solve the problem—which, in my sphere, is absolute. Might we argue, with Ibsen, that the minority is always right? Take for example the dock worker, who doesn't raise a single objection against the play in-itself but only against the material discomfort. I consider this argument only because it is absurd in-itself. The

de minderheid steeds gelijk heeft? b. v. de stouwer dewelke niets op het stuk-voor-zich afdingt, maar enkel het konfort kritiseert. Deze veronderstelling deed ik enkel omdat zij op zichzelf absurd is. De antithese meerderheid of minderheid kan ons dus geen weg naar algemeengeldigheid bieden. En wanneer ik zelfs aanneem dat de meerderheid gelijk heeft, dan volgt wel daaruit dat mijn stuk slecht, – een ogenblik – relatief slecht is. Mijn stuk is voor de meerderheid van het publiek slechts relatief-individueel slecht. Maar niet absoluut. Ware dit wel het geval, dan moest de meerderheid mij ten minste één wezenlijk negatieve eigenschap van mijn toneelwerk kunnen aanduiden. Het gaat hier om een zaak van zuiver materiële orde en bijgevolg blijf ik bij het positieve, bij het empiries-experimentele. Inderdaad weinigen zullen akkoord gaan met Papus waar hij verklaart dat de slechte eigenschap aan mijn stuk, zijn onmagies karakter is. En eveneens wensen zeker niet velen een kubisties dekor, of een sterker ritme of een vertoog tegen het alkoolisme. Deze opsomming ware te vervolgen tot de laatste mening van deze zogenaamde meerderheid. En nochtans vormen deze meningen die gewoonlijk individueel-vereenzaamd staan, zonder de geringste steun, de algemene mening dat mijn stuk “slecht” is. Edoch, zodoende wordt dit hoedanigswoord “slecht” zonder betekenis, zonder inhoud. Zo wordt het uitzeggen van deze eigenschap als algemeengeldig ook absurd, waar men deze eigenschap niet kan ondersteunen door eigenschappen van de eigenschap. “Slecht” is dus hier SLECHTS een algemeen noemer voor individuele onlust-momenten. Zo vervalt deze eigenschap, – zuiver negatief gecreëerd, eenmaal aan het positieve getoetst weer onmiddellijk in zovele individuele onlust-momenten, zoals deze zich zoëven

majority-minority antithesis cannot lead us towards an unconditional frame of reference. And if I myself were to accept that the majority is right, then it would follow that my play is bad—well—relatively bad. According to a majority of the audience, my play is only relatively-individually bad. But not absolutely. Because if it were, the majority ought to be able to point out to me at least one truly essentially negative feature of my play. We’re talking here about a purely material question, and so I stick to the positive, the empirical and the experimental. Surely only a few people will agree with Papus, who declares that my play is bad because it’s lacking in magic. And likewise, only a few want cubist scenery, I bet, or a livelier rhythm or a harangue against alcoholism. And so I could go on, defeating every single objection of the so-called majority. And yet, these unsupported, isolated judgements together form the general opinion that my play is ‘bad.’ But note that then the qualitative adjective ‘bad’ becomes meaningless and pointless. And so the statement that this quality is universal becomes absurd also, because this characteristic cannot be supported by characteristics of the characteristic. ‘Bad’ then is AT BEST a common denominator for individual instances of displeasure. In other words, this characteristic, which has sprung from the purely negative, immediately breaks down when tested against the positive, into as many individual instances of displeasure as have just appeared in the unharmonizable polyphony we just heard. But then my play isn’t bad. At least, there isn’t any evidence of that. Because an accumulation of personal instances of displeasure surely can’t prove that my play is

hebben vertoond in de onverzoenbare polifonie van zoëven. Maar dan is mijn stuk niet slecht. Tenminste ontbreekt het bewijs. Want een optelling van persoonlijke onlust-momenten kan toch niet bewijzen dat mijn stuk absoluut slecht is. Men zou hoogstens kunnen zeggen dat mijn stuk zo is dat het bij de meerderheid zeer verscheidene gevoelens van onlust wekt. Doch zo iets zegt niets tegenover een mogelijke these dat mijn stuk absoluut het gevoel van lust beantwoordt. Alle onlust-momenten vervallen één na één, zodat er tenslotte niets dan het positieve van mijn stuk als algemeengeldig overblijft. Zodat jullie door jullie gehuil slechts hebt bewezen dat mijn stuk uitstekend is. (Karwats kletst.) Waarom hebben jullie dan niet geapplaudiseerd? Of begrijpen jullie de draagkracht van jullie mening niet?

– Natuurlijk is er nog een tweede mogelijkheid om de waarde van mijn stuk te toetsen. Niet van het eksperimenteel-empiriese uitgaande, maar van het apodikties goede en schone, als eenheid zoals in het griekse woord. Wij zouden dus de begrippen die beantwoorden aan de woorden "schoon" en "slecht" en hun toepassing, goed of slecht stuk, aksiomaties moeten vooropzetten. Maar dat heeft voor jullie geen zin. Bij het apodiktiese hoort de zekerheid en bij jullie de schijn. Wanneer jullie tenminste een begrip van het begrijpen hebben, moeten jullie dit vaag begrijpen. Jullie bent zo gedetermineerd dat de schijn jullie biologies milieu is. Jullie vijfde korrelaat, jullie vijfde dimensie is juist de schijn. Dat weten jullie natuurlijk niet. Dit is feitelijk het enige dat jullie positief bezit, dit niet-weten-om-jullie-schijn. Dit hoort overigens bij de schijn. Want de als schijn herkende schijn is geen schijn meer voor het subjeet, aangezien dit herkennen een vermo-

absolutely bad. At the most, my play could be said to provoke in the majority widely varying feelings of displeasure. But that doesn't contradict the potential thesis that in absolute terms my play satisfies the desire to experience pleasure. One after the other, all instances of displeasure are thus refuted, until eventually there remains nothing but the positive interpretation of my play as universally valid. Which means that with all your howling you've merely proven my play to be outstanding." (The whip cracks.) "Then why didn't you applaud? Or don't you understand the far-reaching consequences of your opinion?"

"Of course there is another way of testing what my play is worth, starting not from the experimental-empirical but from the apodictically Good and Beautiful, as a unity - as in the Greek word. We would then have to postulate as axiomatic the notions that correspond to the words 'beautiful' and 'bad' as well as to their application, as in 'good play' or 'bad play.' But people like you wouldn't understand that. Apodictic means incontestable, whereas all you understand is appearance. If you could at least vaguely understand what understanding is, you might begin to understand that. You're so conditioned that appearance has become your environment.⁵¹ Your fifth correlation, your fifth dimension is precisely appearance. Of course you don't know that. Actually, the fact that you don't know that you only know appearance is your only positive feature. Which, as a matter of fact, is part of the appearance. For appearance recognized as appearance is no longer appearance to the recognizing subject, since that recognition implies a capability which surpasses appearance. And this capability surpasses your capability.

gen impliceert dat boven de schijn uitgaat. En dit vermogen gaat boven jullie vermogen uit. – Het publiek kan dus niet het gespeelde stuk aan een apodiktiese idee toetsen. Alleen kan dit de toneeldirekteur die boven het biologies-gedetermineerd zijn van het publiek als publiek verheven staat. Trouwens kennen jullie slechts de of beter een schijn van het stuk, maar niet het stuk-voor-zich. (Karwats kletst). Begrepen. Maar om het stuk te corrigeren behoort een zuivere kennis en niet een relatieve.

Het publiek knikt. Ja, als men het zo op de keper beschouwt. Enkel de antisemiet en de O-Wer houden goede moed. “Een feit blijft als een paal boven water, namelijk dat niemand zich amuseert; dat het stuk niemand amuseert.”

De karwats kletst een, twee, driemaal. “Houdt op met dat gelullemattijs, of denken jullie dat ik mijn rede nog eens opnieuw ga debiteren? Wat betekent dat niet amuseren. Is dat mijn schuld? – Prinsipiël mijn schuld kan dit nooit zijn. *Enfoncez-vous cette idée dans la tête*. Prent u dit goed in het hoofd. Begrepen. Wanneer jullie niet eens kunt zeggen wat “unpleasant » of “desobligeant » aan mijn stuk is, dan moet ik je beleefd verzoeken niet te klessen. Beleefd en dringend. Overigens gaan jullie van een onmogelijke hypothese uit en wel van deze dat jullie in het teater gekomen bent om jullie te amuseren. Zulke naïeve opvatting zal elk vernuftig mens van de hand wijzen ”

De critiekers: natuurlijk. Een al te naïeve en al te banale opvatting. Op het toneel hoort ook tragiek thuis. Sofokles. Verder Aristofanes. Natuurlijk.

“So the audience can’t compare the play as actually performed to an apodictic idea. Only the theater manager can do this, because he is far above the biological conditioning of the audience as audience. And really, all you know is the appearance—or *an* appearance, rather—of the play, but not the play in-itself.” (The whip cracks.) “Understand? Whoever wants to improve the play must have pure and not relative knowledge.”

The audience nods. Yes, well, in the final analysis... Only the anti-Semite and the war profiteer keep their spirits up: “There’s one thing you can’t deny, namely that nobody is having a good time. The play is not entertaining anybody at all.”

The whip cracks once, twice, three times. “Enough of your bickering crap! Do you think I’m going to give my speech all over again? What do you mean: isn’t entertaining? Is that my fault? As a matter of principle, it can’t be my fault. *Enfoncez-vous cette idée dans la tête*.⁵² Imprint that on your memory. Understand? If you’re not even able to say what’s *unangenehm*⁵³ or *désobligeant*⁵⁴ about my play I must ask you politely to keep your trap shut. Politely and urgently. Not to mention that your initial hypothesis is impossible, namely that you came to the theater to have a good time. What a naïve idea! No sensible person would ever accept it.”

The critics: Of course, much too naïve, much too trite. Tragedy, too, belongs on the stage. Sophocles. And also Aristophanes. Of course.

“No, gentlemen, not *even* tragedy. I really don’t understand all these claims of yours.

– Neen, mijnheren, niet eens tragiek. Ik begrijp werkelijk jullie aanspraken niet. Het is net alsof jullie baas bent in mijn teater. In mijn teater! (God de Vader gromt.) Het staat jullie vrij de plaats te ruimen. Verdere vrijheden kan ik niet dulden. En de critiekers die vrijbiljetten hebben, mochten wel een beetje minder solidair zijn met deze huilende heer, die zijn geld terugwenst. Zij hebben er niets bij te winnen. Of wensen de critiekers soms nog ekstra?

De moed der vertwijfeling is het élan van de O-Wer. Waarom werden wij dan binnengelokt. De clown op de estrade van de tent heeft ons gegarandeerd dat er geen schoner teater kon bestaan, – let wel KON bestaan, – dan het Panoptikum van God de Vader. Dat is gemeen bedrog. De clown heeft geroepen: *allez-y, on s'amuse*.

– Wat is een clown, mijnheer? – Weet je dan niet dat een clown een pretmaker is. En sedert wanneer is het gewoonte een pretmaker op zijn woord te geloven. Er staat toch geen straf op wanneer jullie de clown niet gelooft. Ergo. Zwijgen. De clown maakt reclame voor mijn panoptikum. Dit is mijn goed recht voor mijn panoptikum een clown als reclame-grapjas te engageren. Dit is zelfs mijn plicht, indien ik het met mijn onderneming goed meen. Jullie komt hier binnen op jullie verantwoordelijkheid. Jawel. Verder: *Lasciate ogni speranza voi...* enz. zoals in Larousse *partie rose*.

– De clown heeft zelfs de kinderen gelokt. Denk eens aan: halve prijs.

– Het staat elk directeur vrij filantropies te zijn. En hoe men het ook kere halve prijs in plaats van volle prijs is wel degelijk filan-

You're behaving as if you're running the place here. My place! [God the Father growls.] You're free to get out of here. I've had it with your insolence. And the critics with free tickets should maybe agree less readily with the whining gentleman who wants his money back. They've got nothing extra to gain. Or would the critics like a little extra something?"

The courage of despair fuels the war profiteer: "Then why were we lured inside? The clown on the platform in front of the tent guaranteed that there could not be a better show - note that: COULD NOT BE - than in God the Father's wax museum theater. That was a filthy lie. The clown shouted: '*Allez-y, on s'amuse*'.⁵⁵

"What is a clown, sir? Didn't you know that a clown is a joker? And since when should you believe a joker? Is there a law that says you'll be punished if you don't believe a clown? So. Shut up. The clown advertises my wax museum theater. It's perfectly all right for me to hire a clown in a funny suit to advertise my theater. In fact, it's my duty as a serious businessman. You enter here on your own responsibility. Yes sir. Moreover, *lasciate ogni speranza voi* etc., see the dictionary of famous quotations."⁵⁶

"But the clown lured even the children inside. Just imagine: half price."

"Every manager has the right to be a philanthropist. And no matter how you twist and turn it, half price instead of full price is definitely philanthropic."

tropie.

– Je hebt de ziel van onze kinderen bedorven. Het stuk is zeker niet voor kinderen geschikt. En nochtans is het klaar dat ouders in de zin “kinderen halve prijs” een zedelijkheidsgarantie ontdekken.

– Heel juist. Op ontdekken staat geen taks. Nochtans draagt eenieder de verantwoordelijkheid voor zijn ontdekking. Zie geval Plinius. Denk aan Plinius, jongmens, en je zal over ontdekkingen meer stoïcijns oordelen.

– De militairen werden op dezelfde wijze gelokt.

– Dit heb ik gedaan om figuranten voor “La Juive” te hebben.

– Ongehoord. Betalen en dan nog op de koop toe mijnheer de Directeur dienen.

– Ben ik geen goed directeur. De aandeelhouders zullen mij loven.

De O-Wer, de antisemiet en een paar volgelingen willen de zaal verlaten. God de vader waarschuwt ten laatste maal. Zo, zegt hij. En verder: het stuk is in volle gang. Zoals in elk goed teater blijven de deuren gesloten tot na de voorstelling. Dit niet als principie, maar een kwestie van orde. Het goede publiek moet niet lijden onder de druk van het boosaardige. Politie mannen, doet uw plicht en drijft deze heren terug op hun plaats. Zo nodig bedient u van uw matrakken, een uitstekend wapen dat ik u als in-driehoek-alvoorzienende met het oog op deze mogelijkheid heb geleend. Moesten de heren het stuk al te bar vinden, dan kunnen zij brownings aan de kas kopen. Ik verzoek ze beleefd, wanneer

“You’ve corrupted the souls of our children. The play is totally unsuitable for children. Yet it’s obvious that parents interpret the half-price offer as a kind of moral rating.”

“How very true. Interpretations are tax free. Still, every individual is responsible for his own interpretation. Consider Pliny’s case, young man, and you’ll start judging interpretations like a Stoic.”⁵⁷

“The same trap was set for the soldiers.”

“Ah, I did that so as to have extras for *La Juive*.”⁵⁸

“Unprecedented. First we pay and then we still have to serve Your Lordship.”

“You can’t say that I’m not a good manager. The shareholders will sing my praises.”

The war profiteer, the anti-Semite and a few of their supporters want to leave. God the Father gives a final warning. “Well, well,” he says. And he goes on, “the play is in full swing. As is the case in every proper theater, the doors won’t open until after the show. Not as a matter of principle but for the sake of order. The virtuous spectators shouldn’t suffer because of the wicked ones. Officers, do your duty, force these gentlemen back into their seats. If necessary, use your truncheons—an excellent weapon that I, whose triangular eye⁵⁹ sees everything, have issued for use in precisely such a situation. If there are some who find the play really too bad, they can buy a Browning at the box office. If any of you intend to do that, then may I politely ask you to do it without any delay, because the show must go on. So we’ll just wait a couple of minutes more for the gentle-

ze dit van plan zijn, dit plan dan ook onmiddellijk uit te voeren, want de voorstelling continuëert. Dus nog slechts een paar minuten voor de heren die een browning willen kopen. Zelfmoorden moeten in de orkestbak worden gepleegd.

De kas verkoopt een paar revolvers. Bijwinst. Zonder bijwinst kan geen teater bestaan. Doffe knal. Een twee drie. Vier. Misschien vijf.

Het publiek spreekt met veel lof over het stuk nu. Er worden bloemtuilen op het toneel gebracht. God de Vader krijgt de volledige werken van Sofokles en deze van André Voet, zijnde een droomboek, een kookboek en manuel de savoir-vivre. De critiekers seinen schitterende recensies. Morgen vroeg verschijnt de lof van het teater in 200 talen. United Press. American Press. Manchester Guardian. Svenska D. Der Kurier von Lippe-Detmold. Rotterdammer. De Vliegduif van Londerzele. American Drinks. Manhattan.

God de Vader knikt dankbaar. Een teken. Kapelmeester.

Een schele man met een harmonika. Stilte. Wijding. Feestelik speelt hij de braziliaanse Matchiche.

T'as l'air d'un cul
t'as l'air d'un con

Het publiek staat recht bij de eerste klanken van dit nationaal hymne. Ontroering.

men who'd like to buy a Browning. Suicides are to be committed in the orchestra-pit."

The box office sells a few revolvers. A nice little sideline. Without extra profits no theater can survive. Dull cracks. One two three. Four. Maybe five.

Now the audience showers the play with praise. Bouquets are carried onto the stage. God the Father receives the complete works of Sophocles as well as André Foot's books, namely a work on dreams, a cookbook, and a book on etiquette. The critics wire rave reviews. Tomorrow the theater will be praised in two hundred languages. United Press. American Press. *Manchester Guardian*. *Svenska D. Der Kurier von Lippe-Detmold*. *Rotterdammer*. *The Amateur Pigeon Fancier's Weekly*. *American Drinks*. *Manhattan*.

God the Father nods gratefully. A sign. Bandmaster.

A cross-eyed man with an accordion. Silence. Solemnity. Festively, he plays the Brazilian Machiche:⁶⁰

T'as l'air d'un cul
T'as l'air d'un con.⁶¹

The audience rises at the first strains of this national anthem. Everyone is moved.

NOTES

¹ See Paul Hadermann; "Paul van Ostaijens grotesk panopticum," *Ons Erfdeel* 24, 2 (1981), 215-32, for an excellent analysis of these "stories" and their function as "grotesques." Hadermann fully discusses *Intermission* (the Dutch title is *Intermezzo*).

² See Elsa Strietman, "Occupied City: Ostaijen's Antwerp and the Impact of the First World War," in E. Timms, ed, and intro., and D. Kelley, intro: *Unreal City: Urban Experience in Modern European Literature and Art*, New York: St. Martin's, 1985.

³ The text may well be (among other things) a satirical representation of the Third Congress of Modern Art held in Bruges in August 1922. For example, Hadermann (p.223) refers to Robert Snoeck, *Paul van Ostaijen en zijn satire Intermezzo. Een derde hypothese*, Gent: Eigen beheer, 1971.

⁴ See Betty Jean Craige: *Reconnection: Dualism to Holism in Literary Study*, Athens and London: Univ of Georgia Press, 1988.

⁵ The original uses the acronym O-Wer, which most likely stands for *oorlogswoekeraar* (war profiteer).

⁶ The original uses the term *Panoptikum* (wax museum). The place seems to have elements of a puppet theater and a live theater as well, however. We find out that live people are used as extras. Alternatively the live people are no different from puppets...

⁷ *Mademoiselle de la Seiglière* (1848), a romantic novel about love and nobility by Jules Sandeau (1811-1883), dramatized in 1851.

⁸ "The ever young." Pain perdu is a dessert especially popular with children, made with slices of rather stale bread soaked in sugared milk and egg yolk, then baked in butter and sprinkled with sugar. It's a sweet way to recycle something that would otherwise be thrown away and at the same time please innocent folks who don't know better, but maybe this is too cynical an interpretation of the name.

⁹ "It's delightful!"

¹⁰ Henri Bergson (1859-1941), a philosopher opposed to Kant and positivism; the basis of his thought was the valorization of intuition.

¹¹ No. 200 is the protagonist of van Ostaijen's prose grotesque "Het gevang in de hemel" (The prison in Heaven); a characteristic obsessed neurotic, he insists on spending not only his entire life but also the afterlife in prison. In "Werk en spaar!" (Work and save!) a demimondaine is carried out in her coffin just when Breeske, who had worked for many years to marry her, has saved enough money to propose to her. In "De overtuiging van Notaries Telleke" (The conviction of Notary Telleke), the

notary jumps out of a speeding train because he is afraid its speed will result in an accident. In "Geschiedenis" (History) the unimportant gentleman is beaten up by the important gentleman. See *Ostaijen's Patriotism Inc. and Other Tales*, ed. and tr. E.M. Beekman, Amherst: Univ. of Massachusetts Press, 1971, and Hadermann, *passim*.

¹² "Atupal" is a palindrome of Laputa, the flying island in *Gulliver's Travels*, which Swift invented to satirize intellectuals and scientists. In van Ostaijen's canon, Laputa means Flanders. In his speech "Gebruiksaanwijziging der lyriek" (in *Music-Hall*, ed. Gerrit Borgers, Amsterdam: Bert Bakker, 1976, pp.161-78; tr. as *Lyrical Poetry: Directions for its Use* by T. Hermans and P. Vincent, 1981), van Ostaijen complained about the scant interest in Flemish poetry in Flanders and condemned the exclusive interest of critics in the poet's ethical and social conditions. Hence the isolation of the muted poet in a birdcage (much like the Sybil in Petronius' *Satiricon*, an object of mockery and derision), where he can be observed in all his doings and where he is completely harmless.

¹³ Joris Karl Huysmans (1848-1907), after a brief decadent-aestheticist period (*À rebours*), became the staunch champion of ultra-reactionary Catholicism, rejecting on intellectual and aesthetic grounds the adaptation of orthodox Catholic liturgy and church policy to 19th-century middle-class standards and tastes. He advocated a return to the liturgy and arts and crafts of the 14th century, in a unity of monasticism, devotion, artistic splendor and "good taste."

¹⁴ Georges Boulanger (the name means "baker," hence the connection with bread for the shopkeepers) was a French general and politician (1837-1891) who called for revenge against Germany after the defeat of 1870. He campaigned for the institution of a military presidency with dictatorial powers; he was elected Deputy for Paris in 1889 and could probably have overthrown the Republic, but he lost his nerve and fled the country, fearing arrest. He died an exile in Brussels, committing suicide on his mistress's tomb.

¹⁵ The last line of "Gaspard Hauser chante" in Verlaine's *Sagesse* (1880), a collection inspired by his return to Catholicism. The last stanza reads: "Was I born too early or too late?/What am I doing in this world?/Oh, all of you, my sorrow is profound;/Pray for poor Gaspard." Van Ostaijen concludes his poem "Spleen pour rire" (Spleen for laughs) with the epigrammatic lines "Priez toujours pour le pauvre Gaspard/Il n'est pas encore mort ce soir" (Keep on praying for poor Gaspard/He's not yet dead tonight). The real Kaspar Hauser was a boy found about 1800 in Germany, who had grown up alone in the forest; efforts to socialize him failed and he was probably murdered. He has been the subject of a number of literary treatments and a film by Werner Herzog.

¹⁶ A very powerful arch-conservative Belgian cardinal whose consistent anti-Flemish policy made him the butt of the Flemish movement in the early 20th century. When Mercier visited German-occupied Antwerp in 1917, van Ostaijen was reportedly the victim of a practical joke. His friends all agreed to shout "Down with Mercier," but at the critical moment they all kept silent, letting the impulsive van Ostaijen do the shouting. He was sentenced to three months in prison, an unnecessarily harsh punishment that the German authorities suspended.

¹⁷ "Hold out!" No doubt a slogan in the First World War.

¹⁸ "Saint Cecilia, our only hope." She is the patron saint of music.

¹⁹ "So what does he want?"

²⁰ "Enlightenment!" There is something ironic in the use of the German term, here barked like an order.

²¹ "The Maid of Orleans," a tragedy by Schiller (1801) about Joan of Arc.

²² "Because that's the way I want it," or "Because I say so."

²³ "Authoress. Go after the woman." A rather vulgar expression, it echoes *Cherchez la femme*, there's a woman behind all this. Also in a vulgar vein, since the Cardinal's intentions are certainly sexual, we could perhaps translate the following two sentences as: "Relieve the weak of their woe. Relieve the balls of their overflow."

²⁴ Sieg means victory but Ziege means goat. Ostaijen spent years in Germany, and this is certainly word play and not a mistake. Thus "Hail, you who wear the laurel wreath of victory" becomes "Hail, you who wear the laurel wreath of a goat."

²⁵ In Poe's story *The Black Cat*, a husband wants to kill a black cat but his wife defends it, so he walls her up in the cellar. He escapes arrest until the police examine the cellar again. Then the cat, which he had accidentally walled up together with his wife, howls and betrays him.

²⁶ There may be a play on words here. *Een goedendag* is also a mace or morgenstern, a heavy club with spikes in the end.

²⁷ Alias of Gérard Encausse (1865-1916), a medical doctor and self-proclaimed thaumaturge. In 1905, at the invitation of Czar Nicholas II, he called up the ghost of Alexander III, who announced a great revolution but not in Nicholas' lifetime.

²⁸ The first half of this statement is the motto of Belgium ("L'union fait la force").

²⁹ "Let us therefore rejoice," hymn in the Catholic liturgy and also the opening line of a well-known student song urging us to enjoy life while we are young.

³⁰ "That's very well put."

³¹ "It is the sinews of art."

³² The original names the Criterium restaurant. I have substituted for it the Café Royal, the well-known London establishment where Oscar Wilde and other aestheticians used to gather. Soup kitchens supplied warmth, a break, hot food and a congenial atmosphere to Antwerp dockers at the beginning of the 20th century.

³³ "The city of light," Paris.

³⁴ Volapük (created in 1879) and Esperanto (created in 1887), artificial languages intended to be universal.

³⁵ Slogan of the Flemish Movement, which opposed the Frenchification of originally Dutch-language regions and institutions by the Belgian political class and the industrial and cultural elite.

³⁶ Social warfare, the class struggle.

³⁷ William Augustus, Duke of Cumberland (1721-1765), third son of George III. In 1746 he slaughtered the Highland troops of the pretender to the throne Bonnie Prince Charlie at Culloden, earning the nickname of Butcher Cumberland. He was later disgraced because of a series of defeats. He only appears here, it seems, in order to allow a play on words.

³⁸ "Vive la bavaroise." Bavarian cream is a dessert consisting of whipped gelatine into which whipped cream is folded.

³⁹ "Debout, les damnés de la terre" (Arise, ye doomed of the earth) is the opening line of the socialist anthem the *Internationale*. The English version begins "Arise, ye starvelings from your slumbers!" Frantz Fanon's anti-colonial book *Les damnés de la terre* (1961; English title *The Wretched of the Earth*) clearly takes its title from the same source.

⁴⁰ Van Ostaijen is making fun of the German tendency to become sentimental and uncritical at the mention of certain ideas. The reference is probably to Hegel, *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* (1817), especially the section "Philosophie des Geistes" (paras. 413-481).

⁴¹ Dostoyevski: *The Brothers Karamazov*, Book V chapter 4. Ivan Karamazov is talking about suffering. He relates horrible stories of abuse of children, and concludes that if such things must happen for the sake of God's universal harmony, he wants no part of it: "I most respectfully return Him the ticket."

⁴² *The Blue Bird* (1908), a play by the Belgian symbolist Maurice Maeterlinck (1862-1949). The play is an allegorical piece for children, full of magic, about the power of life and the unreality of death.

⁴³ "The truth is sometimes best left unsaid."

⁴⁴ A sort of bow tie with a large long-looped knot. The imaginary department store Au Bon Génie is a play on the name of a real one, Au Bon Marché, whose name claims it is cheap.

⁴⁵ “Toy.” A word used by small children (standard French is *jouet*), but here the speaker seems to let slip an erotic fantasy.

⁴⁶ A novel by Alexandre Dumas (“Dumas fils”), 1848, which the author made into a play in 1852. It is the basis for Verdi’s *La traviata* (1853). Marguerite Gautier is a demimondaine who falls in love but dies of consumption (tuberculosis).

⁴⁷ “It’s so nice to be near you.”

⁴⁸ Émile-Jacques Dalcroze, an artist and educator who emphasized rhythm and harmony as essential elements of physical and spiritual well-being.

⁴⁹ “Naked women.” A vulgar way of putting it.

⁵⁰ A novel (1905) by Henryk Sienkiewicz, about Christians in Nero’s Rome; it was turned into an opera in 1909 (libretto by Henri Cain, music by Jean Nouges). The character’s name is in fact Lygia (harmonious), not Lydia.

⁵¹ A reference to Socrates’ parable of the cave dwellers in Plato’s *Republic*.

⁵² “Get that through your head!”

⁵³ “Unpleasant.” The word is in English in the original; I have made it German to keep the foreign flavor.

⁵⁴ “Disagreeable.”

⁵⁵ “Come on in, you’ll have fun.”

⁵⁶ “All hope abandon, ye [who enter here],” from the inscription above the gate of Hell in Dante’s *Inferno*.

⁵⁷ Neither Pliny the Elder nor the Younger were Stoic philosophers. There may be a confusion - perhaps deliberate, since God the Father is setting out to confuse the audience - with Seneca the younger, who was a Stoic, and who in 65 AD bravely committed suicide on orders from Nero.

⁵⁸ An opera (1835) composed by Jacques Halévy, libretto by the prolific dramatist Eugène Scribe.

⁵⁹ Popular Catholic iconography in the Low Countries represented God as a huge eye set in a triangle, with the motto “God is watching you. No swearing here” printed along the sides.

⁶⁰ A bawdy, rather silly song—actually a dance—in three verses and a refrain, written by Léo Lelièvre and Paul Briollet, music by P. Badia, sung by Mayol at La Scala in 1905 and first recorded in the same year. Perhaps the most popular song of the Belle Époque period, it is associated with the can-can and the Moulin Rouge. It was derived from an originally Brazilian dance, the maxixa.

⁶¹ “You look like an asshole, you look like a cunt.”